

Arjen estetiikka – teorioita ja rajapintoja

Perttu Ilmarinen
Pro gradu -tutkielma
Estetiikka
Filosofian, historian ja taiteiden
tutkimuksen osasto
Humanistinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
Marraskuu 2020

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta / Filosofian, historian ja taiteiden tutkimuksen osasto		
Tekijä – Författare – Author Perttu Ilmarinen		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Arjen estetiikka – teorioita ja rajapintoja		
Oppiaine – Läroämne – Subject Estetiikka		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Marraskuu 2020	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 55
Tiivistelmä – Referat – Abstract		
<p>Tässä tutkielmassa tarkastelen arjen estetiikkaa tuomalla yhteen erilaisia siitä esitettyjä näkemyksiä. Käsittelytapa on kartoittava ja se kattaa koko arjen estetiikan alan. Tutkimuskirjallisuus koostuu alan keskeisimmistä ja eri näkökulmia erityisen ansiokkaasti havainnollistavista teksteistä.</p> <p>Aloitan työni käsitteen ”arki” määrittelyllä, arjen estetiikan syntyä edeltäneiden estetiikan kehityslinjojen kuvailulla ja eksplikoimalla arjen erityispiirteet estetiikan tutkimuskohteena. Esittelen objekti-, ominaisuus-, ihmis- ja arkisuuslähtöiset käsitykset arjen estetiikasta. Ne toimivat alustavana luokittelutyökaluna, jonka avulla minä tahansa aiheita käsittelevän tekstin peruslähtökohdat ovat tunnistettavissa. Sen jälkeen siirryn käsittelemään ekspansiivista ja restriktiivistä positiota. Tämä on viime aikojen keskeisin tapa jäsentää arjen estetiikka. Ekspansiivisen position kannattajien mukaan esteettinen kokemus arjessa on luonteeltaan erottuva ja erityinen. Tällainen esteettinen kokemus ei siis merkittävästi eroa taiteiden parissa koetusta esteettisestä kokemuksesta. Restriktiivisen position kannattajat esittävät, että arjen esteettisyyttä luonnehtii tavallisuus, tuttuus ja huomaamattomuus. Tämän näkemyksen mukaan arjella on aivan omanlaisensa esteettisyys, ja ekspansiivisen kannan omaksuminen vääristää arjen esteettistä tulkintaa. Tämän luokittelevan ja teoriapainotteisen osuuden jälkeen käsittelen arjen estetiikan raja-alueille sijoittuvia ilmiöitä. Niitä ovat arjen ja taiteiden välinen vuorovaikutteisuus, toiminnallinen kauneus ja design sekä estetisoitumiseen ja kuluttajuuteen liittyvät kysymykset.</p> <p>Tutkielmassa päädyn siihen tulokseen, että arjen estetiikalle ei ole löydettävissä yhtä ainoaa keskustaa. Arjen estetiikan moniäänisyys perustuu muun muassa siihen, että se sisältää suuren joukon erilaisia ilmiöitä, tutkimuksessa sovelletaan monipuolisesti erilaisia teoreettisia lähtökohtia perustuen sen sukulaisuuteen taide- ja ympäristöestetiikan kanssa ja arjen esteettiset arvot ilmenevät kytköksissä muiden arvoalueiden kanssa. Esitän lyhyesti millä tavalla ekspansiivisen ja restriktiivisen position välinen erimielisyys on sovittavissa.</p> <p>Arjen estetiikka on tärkeä uusi estetiikan osa-alue, joka paitsi laajentaa estetiikan alaa sisällyttämällä siihen ennen kuulumattomia esteettisiä objekteja myös haastaa perinteistä käsitystä esteettisestä kokemuksesta.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords arjen estetiikka, arki, kuluttajuus, estetisoituminen, vihreä estetiikka		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Keskustakampanin kirjasto		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisältö

Johdanto	2
1 Arki ja estetiikka	5
1.1 Arjen käsite	6
1.2 Arjen estetiikan synty.....	11
1.3 Arki estetiikan tutkimuskohteena.....	15
2 Neljä lähtökohtaa arjen estetiikkaan	17
2.1 Objektilähtöisyys	18
2.2 Ominaisuuslähtöisyys	20
2.3 Ihmislähtöisyys	22
2.4 Arkisuuslähtöisyys	24
3 Arjen estetiikan poleeminen keskus.....	26
3.1 Ekspansiivinen positio	27
3.2 Restriktiivinen positio	29
4 Rajapinnat	32
4.1 Arki ja taide.....	33
4.2 Design ja toiminnallinen kauneus	38
4.3 Estetisoituminen ja kuluttajuus	42
Lopuksi.....	49
Lähteet.....	53

Johdanto

On aamu, kello on hieman yli yhdeksän. Olen herännyt puolisentoista tuntia sitten. Herättyäni olen käynyt aamupesulla ja valmistanut aamupalaa perheellemme. Olen pukeutunut itse ja pitänyt huolen, että myös kolmevuotias tyttärempukeutuu. Kun olemme saaneet ulkovaatteet päälle, lähdemme joka-aamuiselle matkallemme kohti tyttäreni päiväkotia. Tällä matkalla voi tapahtua melkein mitä vain. Niin sanottu reaalimaailma ja monenmoiset kuvitellut asiat lyövät kättä ja näitä kahta voidaan puhua huolettomasti ristiin. Usein jäämme juttelemaan töitään tekevän talkkari-Tiinan kanssa, katsellemme rakennusmiehiä tomissaan tai kohtaamme muita päiväkotiin matkalla olevia lapsia vanhempineen. Olen nyt tämän aamun retken jälkeen palannut kotiin aloittamaan gradunkirjoitusprojektiani. Istun ruokapöydän ääressä huoneessa, jonka ikkunalliset pariovet avautuvat kohti etelää. On valoisaa. Koska yläpuolellani on parvi ja koska parven reunaan on kiinnitetty tanko vaatteiden henkareissa kuivattamista varten ja koska edellisenä iltana ripustetut pyykki ovat edelleen kosteita, istun nahkeiden pyykkien alla. Olen toissa päivänä hankkinut erillisen näppäimistön ja nostanut läppäriini askartelutarvikkeita sisältävän laatikon päälle paremman työergonomian toivossa. Työasento tuntuu aika vaivattomalta, paljon paremmalta kuin ennen.

Aamuni suurpiirteisen kuvauksen tarkoituksena ei ole välittää lukijalle tietoa oman elämäni erityispiirteistä tai edes siitä millainen aamu minulla on juuri tänään ollut. Sen sijaan alun tekstin tarkoituksena on toisaalta havainnollistaa, kuinka helppoa on tunnistaa arki arjeksi ja toisaalta näyttää, kuinka jo tämä kapea viipale elämää sisältää useita objekteja, toimintoja, relaatioita ja käytänteitä, joilla kaikilla on omanlaisiaan esteettisiä piirteitä. Arjen kokemus on jokamiehen¹ kokemus. Se on kaikille tuttu ja kaikille omanlaisensa. Vaikka ilmiöt kuten herääminen, peseytyminen, ruuan valmistaminen, syöminen, vaatteiden valitseminen ja niiden käyttäminen, käveleminen, kodin lähipiirin tarkkaileminen, minkä tahansa työn tekeminen, tavaroista huolehtiminen tai kodin luominen nähdään ensisijaisesti käytännöllisinä pyrkimyksinä, ne eivät ilmiöinä ole millään lailla esteettisesti vajaita tai esteettisen teoretisoinnin tavoittamattomissa. Se että nämä ilmiöt ovat osa ihmisen arkielämää ja niissä ilmenevät elämän moninaiset arvot ja tavoitteet, vaikuttaa niiden esteettiseen tarkasteluun.

---

¹ Saksaksi: *jedermann*, yhtä hyvin voitaisiin puhua jokanaisesta.

Opinnäytetyöni käsittelee arjen estetiikkaa. Akateeminen estetiikan tutkimus on viidenkymmenen viime vuoden aikana laajentunut merkittävästi. Arjen esteettisten piirteiden huomioiminen on osa tätä kehitystä. Se, että estetiikan teoriaa sovelletaan aivan uudelle alueelle, on jo sinällään mielenkiintoista. Mutta koko estetiikan kannalta merkittävää on myös se, miten näiden uusien alueiden mukaan ottaminen vaikuttaa estetiikan käsitteisiin. Laajentuminen ei siis ole vain entistä useampien ilmiöiden huomioimista vaan myös käsitteistön rikastumista. Kiinnostus arjen estetiikkaa kohtaan heijastelee kulttuurista kehitystä, jossa taide ei ole enää esteettisen kulttuurin ainoa ilmenemisaalue. Arjen estetiikan merkittävyys koko estetiikan kontekstissa voidaan tiivistää siihen, miten se laajentaa estetiikan kenttää, luo uusia käsitteitä ja niiden käytötapoja sekä tekee estetiikasta relevanttimman tieteenalan suhteessa kaikkeen kulttuuriin.

Viime vuosien arjen estetiikkaa käsittelevää akateemista keskustelua voi perustellusti kutsua kiihtyväksi ja vilkkaaksi.² Aiheesta on julkaistu myös yleistajuisia teoksia (Naukkarinen 2011). Johtuen ehkä arjen nuoruudesta estetiikan tutkimuskohteena lähes kaikki aiheesta julkaistu on pyrkinyt kertomaan jotain uutta arjen estetiikasta. Erilaiset kannat ovat myös esittäneet korostuneen yksinkertaistettuja malleja arjen esteettisten kokemusten ja arvostusten selittämiseksi. Tutkimusalan ollessa tällä tavalla moniääninen käsitteiden vakiintuminen kestää aikansa. Näiden huomioiden motivoimana, pyrin tässä työssä kartoittamaan koko arjen estetiikan alan.

Määrittelen aluksi mitä käsitteellä ”arki” tarkoitetaan ja teen huomiota sen historiallisesta taustasta. Pohdin, minkälaisia luonnehdintoja sille tyypillisesti annetaan erityisesti suomalaisen kulttuurin ja kielen kontekstissa. Arki itsessään on ambivalentti käsite. Arjen estetiikan syntyä käsittelen erityisesti tarkastelemalla mikä oli koko estetiikan alan tilanne tuolloin. Käsittelen myös lyhyesti ensimmäistä aiheesta julkaistua monografiaa. Pyrin näin kuvailemaan, miksi arjen estetiikka syntyi ja mitä kohti sen avulla pyrittiin. Arvioin myös sitä, missä vaiheessa arjen estetiikan voidaan katsoa tulleen omaksi estetiikan tutkimuksen osa-alueekseen. Arki on merkittävästi erilainen tutkimuskohde verrattuna estetiikan aikaisempiin pääkiinnostuksenkohteisiin taiteisiin ja ympäristöön. Kuvailen, millaiset piirteet ovat tyypillisiä arjen esteettisille objekteille ja

---

² Ks. esim. kymmenen viime vuoden aikana aiheesta *Contemporary Aesthetics* verkkojulkaisussa julkaistut lukuisat artikkelit. URL: <https://www.contempaesthetics.org>

arjessa tapahtuvalle esteettiselle arvostamiselle. Jotkin näistä arjen estetiikan problematiikkaan liittyvistä huomioista ovat olleet koko estetiikan alan keskeisimpiä puheenaiheita viime vuosina. Tällainen on esimerkiksi haju-, maku-, tunto ja liikeaistien esille nostaminen mahdollisina esteettisen kokemuksen lähteinä. Tämä keskustelu on entisestään laajentunut aistien hierarkiasta käytäväksi keskusteluksi ja moniaistisuuden ja somaattisuuden huomioimiseksi. Tämä laajentaa merkittävästi perinteistä yksittäiseen kaukoaistiin perustuvan esteettisen kokemuksen mallia. Se, että subjektin omalla toiminnan ohjaamisella on keskeinen esteettistä kokemusta konstruoiva vaikutus, on niin ikään uusi ajatus.

Teoriaosuuden aluksi esittelen ja ryhmittelen teorioita, joita arjen estetiikan luonteesta on esitetty³. Näytän, miten arjen estetiikan teorioita voidaan jaotella neljään eri ryhmään sen perusteella, millaisista lähtökohdista eri kirjoittajat lähestyvät aihetta. Objekti-, ominaisuus-, ihmis- ja arkisuuslähtöiset näkemykset⁴ arjen estetiikasta perustelevat kaikki eri tavoin, mihin käsitteellä ”arki” estetiikan kontekstissa viitataan. Teorioiden eroavuudet johtuvat erilaisista käsityksistä siitä, mitkä ovat esteettisen kokemuksen ja analyysin rajat, mitä arjella tarkoitetaan ja mitä siinä pidetään esteettisesti mielenkiintoisena. Vaikka eri kirjoittajat eivät useinkaan eksplikoi omaa arkikäsitystään, se tulee epäsuorasti esille. Tämän karkean jaottelun tarkoituksena on havainnollistaa sitä, kuinka erilaiset peruskäsitykset arjesta vaikuttavat siihen, minkälaisia esteettisiä piirteitä siitä nostetaan esille. Tämä alustava jaottelu auttaa arjen estetiikan tekstien käsittelyssä yleensäkin. Kahden kirjoittajan välinen erimielisyys ei välttämättä ole selvitettävissä tekstejä keskusteluttamalla, vaan niiden erilaiset lähtökohdat ymmärtämällä. Ekspansiivinen positio ja restriktiivinen positio ovat toinen ja tällä hetkellä kaikkien keskeisin tapa hahmottaa arjen estetiikan luonne. Niiden välinen ero perustuu erilaisiin näkemyksiin arjen esteettisen kokemuksen luonteesta. Ensin mainitun kannan mukaan myös arkeen sijoittuvaa esteettistä kokemusta luonnehtii erottuvuus ja vieraus. Viimeksi mainittu kanta esittää nimenomaan arjelle tyypillisten esteettisen kokemuksen rakentuvan tuttuuden ja suoranaisten piilevyyden varaan. Näitä käsittelemällä jatkan arjen estetiikan teorialähtökohtaista ja luokittelevaa käsittelyä.

³ Tämän pro gradu -tutkielman toinen ja kolmas luku ovat yhteneväisiä aiheesta kirjoittamani kandidaatin tutkielman kanssa. Myös jotkut tässä työssä esittämäni huomioit perustuvat siinä esittämiini ajatuksiin.

⁴ Estetiikan professori Arto Haapala on käyttänyt tätä jaottelua luennoissaan arjen estetiikasta estetiikan oppiaineen kursseilla Helsingin yliopistossa.

Arkeen sisältyy lukuisia valintoja. Valintoihin sisältyy aina enemmän tai vähemmän siihen liittyvien esteettisten piirteiden ja esteettisten seurausten huomioon ottamista. Pohdin, miten estetisoitumiskehitys on vaikuttanut ihmisten elämään ja valintoihin jälkiteollisessa yhteiskunnassa. Erilaisista kuluttamisen ja kuluttamattomuuden tavoista on tullut keskeisiä yhteisöihin paikantumisen ja identiteetin luomisen tapoja. Osittain tähän perustuen pohdin, miten erilaiset vihreän estetiikan näkemykset vaikuttavat siihen, minkälaisia asioita voimme pitää hyvinä ja toivottavina. Tässä mielessä arvioin myös, mikä on arjen estetiikan rooli pohdittaessa suhdettamme luonnonvaroihin ja luontoon.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tarkastella ja tuoda yhteen erilaisia tapoja käsittää arki ja arkisuus estetiikan näkökulmasta. Pyrkimykseni on esitellä arjen estetiikan ala, sen keskeiset tutkimuskysymykset sekä erityispiirteet ja yhtymäkohdat muuhun estetiikan tutkimukseen. Työni ei ole kertaus kaikesta siitä, mitä arjen estetiikasta on kirjoitettu, mutta esitykseni on tarkoitus olla siinä mielessä kokonaisvaltainen, että koko tutkimusalan muoto tulee näkyväksi. Työni lopussa ennakoin arjen estetiikan tulevia kehityssuuntia.

1 Arki ja estetiikka

”Arki” ja ”estetiikka” ovat oletetusti eripariset käsitteet. Arkielämää näyttää määrittävän käytännöllisten tarpeiden täyttäminen, rutiininomaisuus ja arjen suuri osuus elämästä. Kauneusarvojen on taas tyypillisesti ajateltu ilmenevän siellä, missä on ajallisten ja aineellisten resurssien ylijäämää. Vaikka puhuttaisiin nälkätaiteilijasta, liittyy siihenkin huomio siitä, että taiteilija jättää arkisen sikseen ja nostaa taiteen tekemisen olemassaolonsa tärkeimmäksi sisällöksi. Myös kokijan kannalta taide on perinteisesti jäsennetty arjen ulkopuolella olevaksi. Yleisen käsityksen mukaan taiteenfilosofia on estetiikan synonyymi. Tällainen akateemisen estetiikan rajausta on vahvistanut arki – estetiikka erottelua ja ohjannut pitäytymään taiteiden tutkimisessa. Kriittisesti voidaan todeta, että länsimaiseen kulttuuriin perustuva tapa jaotella taide ja muut ilmiöt, on historiallinen tosiasia, mutta ei kovin syvällisesti perusteltu jäsennystapa (Sartwell 2003, 764). Seuraavaksi tarkasteltavat arjen käsite, arjen estetiikan synty ja huomioida siitä, millaiseksi tutkimuskohteeksi arki on estetiikan piirissä muodostunut, selittävät ja lopulta

perustelevat miten arjen ja estetiikan välinen etäisyys on voitu ensin tehdä pienemmäksi ja lopulta kadottaa.

1.1 Arjen käsite

Kielitoimiston sanakirja antaa sanalle ”arki” kaksi eri määritelmää. Ensimmäisessä määritelmässä arki saa merkityksensä suhteessa vastinpareihinsa eli juhlaan ja pyhään. Arki on muu aika kuin juhla-aika, ja arkipäivä on muu kuin pyhäpäivä. Toinen määritelmä on kuvailevampi: jokapäiväinen elämä, arkielämä, jokapäiväisyys, tavallisuus ja arkipäivä. Arjen vastapareilla juhlalla ja pyhällä on merkittävä rooli arjen erityispiirteiden esille nousemisessa. Jokapäiväisyys ja tavallisuus voivat tulla näkyviksi vain suhteessa johonkin ei-jokapäiväiseen, eli harvinaislaatuiseen tai ei-tavalliseen, eli epätavalliseen.

1960-luvun loppupuolella Suomessa siirryttiin asteittain viisipäiväiseen työviikkoon. Siihen saakka, alkaen aina kristinuskon Suomeen saapumisesta 1000-luvun alkupuolella, arjen ja pyhän toisistaan erottaminen oli täysin selvää. Ne päivät, jolloin tehtiin työtä eli maanantai, tiistai, keskiviikko, torstai, perjantai ja lauantai olivat arkea ja arkipäiviä. Sunnuntai oli viikon ainoa pyhä, pyhäpäivä, kirkkopäivä ja vapaapäivä. Arjen ja pyhän erottaminen näin on keskeinen osa olemassa olevaa juutalaiskristillistä kulttuuriperintöä. Vanhan testamentin ensimmäisen Mooseksen kirjan toisessa luvussa, sen toisessa ja kolmannessa jakeessa kirjoitetaan seuraavasti:

(2:2) Ja Jumala päätti seitsemäntenä päivänä työnsä, jonka hän oli tehnyt, ja lepäsi seitsemäntenä päivänä kaikesta työstänsä, jonka hän oli tehnyt. (2:3) Ja Jumala siunasi seitsemännen päivän ja pyhitti sen, koska hän sinä päivänä lepäsi kaikesta luomistyöstänsä, jonka hän oli tehnyt.⁵

Kun oli siirrytty viisipäiväiseen työviikkoon, lauantaista tuli eräänlainen ”päiväpuoli”. Se ei enää kuulunut ilmiselvästi arkeen, mutta se ei ollut pyhäpäiväkään. Lauantain omatapaisuus ei tietenkään ollut mikään elämää hankaloittava ongelma – päinvastoin. Se oli korkeintaan kielenkäytössä tarkkuutta vaativa asia. Arjen ja pyhän rajojen hämärtyminen on jatkunut vielä viisipäiväiseen työviikkoon siirtymisen jälkeenkin. Sekularistisen asenteen yleistymisen myötä sunnuntaisissa jumalanpalveluksissa käy

---

⁵ Nämä lainaukset Vanhasta testamentista ovat XI. yleisen Kirkolliskokouksen vuonna 1933 käyttöönnottamasta suomennoksesta.

vuosi vuodelta vähemmän seurakuntalaisia ja myös seurakuntalaisten osuus kansasta pienenee. Kirkkopäivistä asemansa pitävät lähinnä pääpyhät joulu ja pääsiäinen.

Kauppojen aukioloaikojen vapautumisen seurauksena entistä pienempi joukko elämäntoimintoja on sellaisia, joita ei sunnuntaina voisi tehdä. Koska kaupat ja monet muutkin palvelualan yritykset ovat auki sunnuntaina, entistä useammalle ihmiselle sunnuntai on muuttunut työpäiväksi. Vapaapäivien asettuminen viikonpäivien tai viikkojenkin kiertoon ei läheskään kaikilla enää seuraa arkipäivien ja viikonlopun jakoa. Kun tässä ajassa puhutaan yleisesti viikonpäivistä, käytetään arkipäivän ja viikonlopun käsitteitä. Kun näistä puhutaan henkilökohtaisesti, käytetään useimmiten työpäivän ja vapaapäivän käsitteitä. Palatakseni vielä arkeen ja pyhään historiallisesta näkökulmasta toteen, että joissakin agraariyhteisöissä Suomessa pidetään edelleen kiinni tästä pyhän ja arjen välisestä selkeärajaisuudesta. Yhteisön normien mukaan ei ole sopivaa työskennellä varsinkaan kovaäänisiä koneita käyttäen sunnuntaisin. Toki myös sitä, että arkena ei olisi työn touhussa katsotaan kummeksuen. Tähän sääntöön on poikkeus. Kun on säistä riippuvaisten peltotöiden aika, voi niitä tehdä yötä päivää.

Arki, jota tässä ajassa länsimaisissa kulutusyhteiskunnissa eletään, on eräänlainen erityistapaus. Vielä vain sata vuotta sitten ihmiselämä maan kamaralla oli huomattavan paljon rankempi ja tilastollisesti lyhyempi. Arki päivittäisen selviämisen tai suoranaisten elossapysymisen paikkana on kovin erilainen kuin arki itsensä toteuttamisen tai nautiskelun kenttänä. 120 vuotta sitten eläneellä torpparilla tai meidän aikamme kaupunkilaistuneella tietotyöläisellä ei kummallakaan ole vaikeutta nimetä tai tuntea omaa arkeaan. Sisällöissä on yhtäläisyyksiä, mutta myös eroavaisuuksia. Maamiehen arki on enemmän elementaaristen välttämättömyyksien sanelemaa. Jos arkea tarkastellaan tietyn aikakauden ja kulttuurisen tilanteen perusteella, näyttäytyy arki erilaisena tutkimuskohteena kuin pyrittäessä löytämään sen universaaleja piirteitä, jotka eivät ole riippuvaisia ajasta tai paikasta.

Arkea itsessään ja sen suhdetta juhlaan voidaan tarkastella esimerkiksi näiden kahden ulkonaisia piirteitä tarkastelemalla ja vertailemalla. Täten voidaan saada tietoa siitä miltä arki näyttää ulospäin. Esimerkiksi arjen pukeutuminen on perinteisesti ollut yksinkertaisempaa ja enemmän käytännön sanelemaa kuin juhliin puettavat koristeellisemmat vaatekappaleet. Kun verrataan arjen ja juhlan määrällisiä suhteita ihmisten elämissä huomataan, että arkea on huomattavasti enemmän kuin juhlaa. Vaikka

voisimme jossakin elämänvaiheessa pyöräyttää tuon suhteen toisin päin ja esimerkiksi juhlia lähes jatkuvasti, se ei silti muuta näiden kahden erilaisen elämän osa-alueen välistä dynamiikkaa. Arjen arkisuus syntyy nimenomaan siitä, että sitä on paljon ja että siinä ilmenee monen tasoisia toisteisuuksia. Samoin juhlasta tekee juhlan sen ilmeneminen arjen tasaiseksi tulkittua taustaa vasten. Joka päivä toistuvasta juhlasta tulee määritelmällisesti jokapäiväistä ja siten se muuttuu arkiseksi. Toki sen ilmiö saattaa edelleen muistuttaa juhlaa, mutta toistuessaan aikaisempaa tiheämmin, kokemus juhlimisesta saa arjenomaisia piirteitä.

Listamalla arjessa esiintyviä ilmiöitä ja laskemalla näiden esiintymistiheyksiä, saadaan tilastollisesti selvitettyä mikä on arjelle tyypillistä. Tällaisella lähestymistavalla voi olla oma paikkansa, mutta elämä itsessään ja varsinkin arki on korostuneesti kokemuksellinen ilmiö. Kunkin meistä arjen toiminnot ja objektit ovat osaltaan yhteneväisiä toisten yksilöiden toimintojen ja objektien kanssa. Kuitenkin se kokonaisuus, jonka ne muodostavat, on jokaisella omanlaisensa. Myös merkitykset, joita yksilö antaa oman elämänpiirinsä osatekijöille, voivat vaihdella suuresti. Toiselle kotitöiden tekeminen voi olla välttämätön pakko. Asia jota ilman elämä olisi parempaa. Toiselle lapsiperheen loputon pyykkien, tiskien ja järjestelemisen jatkumo, voi olla merkki mielekkästä elämästä. Arki on siinä mielessä samankaltainen käsite kuin taide, että ihmisillä ei yleensä ole vaikeuksia paikantaa joitain asioita ja ilmiöitä näihin kategorioihin kuuluviksi. Samaan aikaan välttämättömien ja riittävien ehtojen antaminen arjelle ja taiteelle on suhteellisen vaikeaa.

Suurin osa siitä, mitä arjesta on akateemisen estetiikan piirissä kirjoitettu, on kirjoitettu englanniksi. Englanninkielinen käsite arjen estetiikalle on ”Everyday Aesthetic” tai ”The Aesthetics of the Everyday”. Ne kääntyisivät kenties osuvimmin suomen kielessä muotoon jokapäiväisen estetiikka. Sanalle arki ei ole tällä tavalla täsmällistä vastinetta monessakaan kielessä.⁶ On poikkeuksellista, että sanaa arki voidaan käyttää tällä tavalla muodostamatta siitä yhdyssanaa esimerkiksi päivän, järjen, huolen tai kielen kanssa. Suomen kielen sana *arki* on substantiivi, kun taas englannin sana *everyday* on lähtökohtaisesti adjektiivi.⁷ Tämä huomio saattaa vaikuttaa triviaalilta, mutta

⁶ Esim. ruotsin kielessä vanhahtava, eikä juurikaan käytetty arkea tarkoittava *söcken* (subst.) on tällainen.

⁷ Englannin kielen sanaa *everyday* voidaan käyttää myös substantiivina, vaikka tämä on huomattavan harvinaista. Tällöin sanalla tarkoitetaan tyypillistä tai tavallista päivää. *Everyday life* kääntyy sujuvasti suomeksi muotoon arkielämä.

sillä on huomattavat seuraukset sanan käytön kannalta. Substantiivi ilmaisee esinettä tai asiaa siinä missä adjektiivi ilmaisee esineen tai asian laatua. On eri asia puhua arjesta omana entiteettinään kuin puhua jokapäiväisestä jonakin laadullisena piirteenä, joka sisältyy elämään.

Arki sanana on huomattavan latautunut. Käytössä se ei viittaa vain jokapäiväiseen elämään vaan siihen sisältyy huomattavan paljon piileviä väittämiä arjen ontologiasta ja arvosta. Arjesta puhutaan usein idealisoiden ja arjen representaatio sisältää väittämiä siitä millaista on hyvä elämä, hyvä kansalaisuus, hyvä vanhemmuus tai vaikkapa hyvä suhde vanhenemiseen. Se miten asioista puhutaan luo asioita. Suomalainen arjen maisema on suomalaisen arkipuheen synnyttämää. Jos on olemassa ”paska-arki” tai ”minä vihaan arkea” -puhetta, niin tämä lienee marginaalista ja syntynyt lähinnä vastareaktionä yltiöpositiiviselle arkipuheelle. Ainoastaan alkuun pääsemisen vaikeutta sadatellaan yleisesti. Maanantaiaamut ovat kamalia.

Arkikeskeisyyttä tai arjen aseman korottamista voidaan perustellusti pitää tyyppillisesti pohjoismaalaisena ilmiönä.⁸ Hierarkkisuuden aste näissä yhteiskunnissa on suhteellisen matala. Glamouria on tarjolla vähän, mutta marjoja riittää poimittavaksi kaikille. Kun on juhlan aika, niissäkin on verrattain arkinen ja hillitty tuntu. Arkea pyritään täällä tietoisesti korottamaan ja glorifioimaan. Tästä hyvä esimerkki on naistenlehtien monin tavoin harjoittama *tee arjesta juhlaa* ja *toimiva arki on kaiken perusta* -puhe.⁹ Arki yhdistyy näissä usein sellaisiin ilmiöihin kuten itsestä huolehtiminen, terveelliset elämäntavat, sujuvat rutiinit ja itsehemmottelu. Naisten lehtiä pidemmälle mennään blogien maailmassa, jossa bloggarit kuvailevat elävänsä *perhelifestyleä rakkaudella*¹⁰ ja kertovat olevansa *arkielämän entusiasteja*. Edellisiin puhetapoihin verrattuna voi kuulostaa kovin toisenlaiselta kannustaa tekemään elämästä taideteos, täyttynyt unelma tai kertomisen arvoisen tarina. Nämä ovat niitä metaforia, joilla angloamerikkalaisessa kielitodellisuudessa kannustetaan kulkemaan kohti hyvää elämää. Ero äsken mainitsemaani arkipuheeseen ei liene suuri. Joka tapauksessa hyvä arki on jotakin tavoittelemisen arvoista samoin kuin hyvä elämä. Arjen määrällinen ylivoima suhteessa kaikkeen muuhun tekee siitä keskeisen hyvän elämän projektin kannalta.

⁸ Tähän liittyviä käsitteitä ovat mm. hyggeily, kodinhoitohuone, kalsarikännit ja ikea-estetiikka.

⁹ Esim. Kodin Kuvalehti 2015-2016 *Tämä ihana arki* -juttusarja.

¹⁰ <https://butimahumannotasandwich.indiedays.com/>

Suomalaisessa mediassa sanaa ”arki” käytetään usein samalla tavalla kuin jossakin muussa kielessä puhuttaisiin elämästä.¹¹ Suomen arki näyttää täsmällisemmältä ja voimakkaammalta käsitteeltä. Jos puhuttaisiin elämästä, saatettaisiin puhua bakteereista. Arki sitoo keskustelun ihmiskulttuuriin ja sen yleisimpiin piirteisiin. Samoin kuin journalismissa myös markkinoinnissa ”arki” sanaa käytetään ”elämä” sanan asemesta.¹² Arjella on myönteinen konnotaatio ja sen avulla markkinoidaan tuotteita. Tunnetuin näistä lienee elintarvikeyritys Valion rekisteröimä tavaramerkki ”Hyvä suomalainen Arki”. Tuttavallisemmin tätä tuotesarjaa kutsutaan Arki-sarjaksi¹³. Sarjan tunnetuin tuote on Arki-juusto. Valio.fi -sivustolla tätä modernia klassikkoa kuvaillaan seuraavasti: ”Hyvä suomalainen Arki® juusto on mukavan mieto edam-tyylinen juusto, joka maistuu arjessa leivän päällä koko perheelle.” Kuvailu lupaa, että tämä juusto on helppovetoinen, mutta kuitenkin laadukas ja se maistuu kaikille. Juustoa syödään arjessa. Näin ymmärrettynä arki on paikanomainen käsite.

Ihmisillä on monenlaisia elinympäristöjä. Jotkut asuvat tiivistä asutetuissa kaupungeissa, joissa on toimiva joukkoliikenne, paljon taloudellista ja kulttuurista toimeliaisuutta sekä näistä seuraavia toiminnan mahdollisuuksia. Jotkut toiset asuvat hyvin syrjäisissä paikoissa, joissa ei kymmenien kilometrienkään säteellä asu kuin muutamia ihmisiä, ja peruspalvelut kuten terveydenhoito ja poliisi ovat satojen kilometrien päässä. Pelkillä elinympäristön ominaisuuksilla on merkittävä vaikutus siihen, millaiseksi arki voi muodostua ja minkälaisia elämismailmoja on mahdollista luoda. Kuinka usein ajamme autolla ja miten keskeistä se on elämämme sujumisen tai suoranaisten selviämisen kannalta? Minkälaisia mahdollisuuksia meillä on tavata toisia ihmisiä ja millaisia asioita voimme yhdessä tehdä? Millaisia työnteon ja ansaitsemisen mahdollisuuksia on tarjolla? Jos tahallisesti ymmärtää luonnon ja kulttuurin vastakkaisiksi käsitteiksi, kuinka paljon ympärillämme on kumpakin? Savukoski ja

---

¹¹ Suomen Kuvalehden numerossa 40/2019 toimittaja Hannu Pesosen Afganistanin konfliktia käsittelevä artikkeli on otsikoitu *Rikottu Arki*. Juttu ei käsittele mitenkään erityisesti arkea, mutta arki on valittu otsikkoon eräänlaisena tehokeinona. Yle Areena -nettiradiopalvelun *Avoin kysymys* -podcastin 1. kauden 4. jaksossa palkittu toimittaja Reetta Rätty toteaa liittyen haastattelujen tekemiseen: ”Suomalaiset on mahtavia sanottamaan arkea.”

¹² Syksyllä 2019 videotuotospalvelu Youtubessa näkynyt DNA:n mainos - esittää: ”teknologia luo arkeemme monenlaisia tapoja olla yhdessä”. Miksi ei vain sanoa, että teknologia luo monenlaisia tapoja olla yhdessä? Miksi arki on se, minne halutaan paikantua?

¹³ Tuotepakkauksissa sanat hyvä ja suomalainen ovat pienellä kirjasinkoolla toisin kuin Arki.

Helsinki ovat erilaisia paikkoja elää, ja erilaisten mahdollisuushorisonttien kirjo laajenee entisestään Suomen rajojen ulkopuolella.

En ole tässä arjen merkityksiä käsittelevässä luvussa halunnut kuvailla arkea tarkasti tai listata erilaisia arjen toimintoja. Pidän hedelmällisempänä keskittyä arkeen käsitteenä, sen käyttötapoihin ja sen keskeisyyteen erityisesti suomalaisessa kulttuurissa. Arjen ilmiöiden kuvailun roolina tässä työssä on ainoastaan arjen esteettisten erityispiirteiden esille nostaminen. Käsitteily keskittyy arjen estetiikan näkemyksiin eikä niinkään arjen esteettisiin piirteisiin.

1.2 Arjen estetiikan synty

Arjen estetiikka on suhteellisen uusi akateemisen estetiikan osa-alue. Ensimmäiset aiheetta käsittelevät artikkelit ja monografiat julkaistiin 1980-luvulla, mutta laajamittaisempi kiinnostus aiheetta kohtaan alkoi vasta 1990-luvun loppupuolella. Arkisten ilmiöiden esteettinen tarkastelu ja teoretisointi voidaan nähdä osana kaikkinaista akateemisen estetiikan laajentumiskehitystä. Alexander Baumgartenin ehdottaman ja siten perustaman opinalan *estetiikka* määritelmässä ei vaadita taiteissa pitäytymistä¹⁴. Sen sijaan hänen alkuperäinen muotoilunsa vaatii kiinnittämään huomion kaikkeen aistivälitteisen kognition tutkimiseen ja kehittämiseen (Welsch 1997, 39–40). Siksi estetiikan laajentumiskehitys voidaan tulkita myös estetiikan tutkimuksen paluuksi juurilleen (Saito 2015).

Pyrin tässä kuvailemaan tiiviisti ja yksinkertaistetusti estetiikan laajentumiskehityksen taustaa ja alkua. Jos länsimaisen estetiikan tutkimuksen katsotaan alkaneen antiikin filosofeista, sisältyy siihen historiallisesti myös monien muiden ilmiöiden kuin taiteiden tarkastelua. Hegelistä alkaen akateeminen estetiikka oli vielä aikaisempaa enemmän taidekeskeistä. Hänen näkemyksensä mukaan taide on ylivertaista, koska taide on tarkoituksella tehtyä. Järjellisen subjektin intentionaalisesti tuottama teoksen kaunis muoto tekee taideteoksesta ylivertaisen esteettisen objektin verrattaessa sitä esimerkiksi koskemattomassa luonnossa ilmenevään kauneuteen. Ihmisen kyky arvostaa luonnonkauneutta perustuu taiteiden parissa harjaantuneeseen kauneuden ymmärtämiseen (Hammermeister 2002, 93).

---

¹⁴ Alexander Gottlieb Baumgarten, *Aesthetica* (1750-1758).

Luonnon kauneus nousi uudella tavalla esille 1700-luvulla, kun kuvataiteissa kiinnostuttiin aikaisempaa enemmän maisemaestetiikasta. Se syntyi samaan aikaan niin sanotun Grand Tour -ilmiön¹⁵ kanssa. Tämän myötä ennen kaikkea englantilaisten teoreetikkojen toimesta kauniin ja ylevän rinnalle syntyi uusi esteettinen käsite *pittoreski*. Se tarkoittaa kuvan kaltaista tai kuvaksi sopivaa. Pittoreskeina pidettiin maisemia, joihin ihmisen toiminta oli jättänyt jälkensä. Ylevinä pidettiin niitä maisemia, jotka olivat koskemattomia, ja siksi herättivät pelonsekaista kunnioitusta. Pittoreskin maiseman malli trivialisoi luonnon ja ympäristöjen esteettisen arvostamisen. Se etäännytti katsomaan yhden aistin välittämää kuvaa maisemasta tai maisemaa kuvana. Näin luontoon ja ympäristöihin sijoittuvat esteettiset kokemukset olivat alisteisia taiteille ja taiteen tarjoaman mallin välittämiä. Tämän kehystyksen vastavoimaksi syntyi varsinainen ympäristöestetiikan tutkimus.

Modernin ympäristöestetiikan voi katsoa alkaneen vuonna 1966 julkaistusta Ronald Hepburnin esseestä ”Nykyajan estetiikka ja luonnonkauneuden laiminlyönti”. Liike syntyi halusta saattaa luonnon ympäristöt täysimääräisen tarkastelun kohteeksi, jotta niitä voitiin kohdella itsenäisinä ja omaehtoisina entiteetteinä. Moderni ympäristöestetiikka on kasvualusta, josta arjen estetiikan tutkimus on voinut syntyä. Hepburnin ansio oli siinä, miten hän näytti, että maailmassa voidaan tehdä merkittävää filosofista tutkimusta esteettisestä kokemuksesta myös taidemaailman ulkopuolella (Carlson 2014, 14). Vaikka Hepburn tarkastelee ennen kaikkea luonnonympäristöjen esteettisen arvostamisen luonnetta, tietyt hänen huomioistaan ennakoivat myös eräitä arjen esteettiselle kokemiselle tyypillisiä piirteitä.

Jotkut teoreetikot ovatkin halunneet korostaa, että luonnossa ei yksinkertaisesti esiinny tiettyjä esteettisen kokemuksen ominaisuuksia - niinpä maisema ei määrää katsojan reaktioita sillä tavoin yksityiskohtaisesti kuin onnistunut taideteos; siinä missä edellinen on kehystämätön ja arkipäiväinen, jälkimmäinen on kehystetty, "esoteerinen", "illusorinen" tai "virtuaalinen". Näin siis artefaktia päädytään pitämään taideobjektina par excellence ja estetiikan varsinaisena ja asianmukaisena tutkimuskohteena. (Hepburn 1994/1966 Suom. Leevi Lehto, 20.)

Ympäristöestetiikassa keskityttiin aluksi pääasiassa luonnonympäristöihin, mutta 1980-luvulta alkaen ihmisen muokkaama ja rakentama ympäristö alkoi saada entistä enemmän

---

¹⁵ Grand tourilla tarkoitetaan yläluokkaisen nuoren miehen Euroopassa kiertelevää tutustumismatkaa varsinkin 1700-luvulla. Matkan tarkoitus oli olla sivistävä ja muodollisia opintoja täydentävä.

huomioita.¹⁶ Arjen estetiikka syntyi tämän kehityskulun seuraavana askeleena. Tämän pääasiallisen laajenemispolun lisäksi arjen estetiikan syntyyn on vaikuttanut merkittävästi myös taiteista käsin tapahtunut monipuolistuminen, minkä myötä esteettisessä teoriassa on alettu kiinnittää huomiota esimerkiksi populaarikulttuurin erilaisiin ilmenemismuotoihin¹⁷.

Ensimmäinen monografia, joka näyttäisi sijoittuvan arjen estetiikan alalle, on Joseph H. Kupferin 1983 julkaistu teos *Experience as Art: Aesthetics in Everyday Life*¹⁸. Kupferin aiheen käsittely on hieman eri tavalla motivoitunutta ja teemoiltaan poikkeavaa verrattaessa sitä myöhempiin, tyypillisiin arjen estetiikkaa käsitteleviin teksteihin.

Kiinnostukseni estetiikkaa kohtaan on tässä osa laajempaa huolta niin sanotun tavallisen kokemuksen piirteistä. Tämä siksi, koska ”hyvä elämä” eletään kanssakäymisessä maailman kanssa. Sen vuoksi tämä ei olekaan kirja estetiikasta tavallisessa mielessä, vaan esteettinen tutkimus ihmisen mielenkiinnonkohteista ja toiminnasta, jotka muodostavat päivittäisen elämän. (Kupfer 1983, 2.)¹⁹

Kupfer ilmaisee selkeästi mihin tekstillään pyrkii. Aiheet ovat valikoituneet sillä perusteella, että ne toimivat selkeinä esimerkkitapauksina ilmiöistä, joiden esteettiset piirteet ovat jääneet taka-alalle ja joiden esteettisten piirteiden huomioiminen ja kehittäminen johtaisi yleisesti parempaan elämänlaatuun. Kirja on myös eräänlainen kritiikki modernin kulttuurin esteettistä tunnottomuutta kohtaan. Kirjan pääluvut käsittelevät esteettisesti kouluttamista, nykyaikaisen väkivallan estetiikkaa, esteettistä kokemusta moraalivalistuksena, seksuaalisuutta, urheilua, päätöksenteon draamaa sekä kuolemaa ja elämäämme aikaa (Kupfer 1983, V).

Kupfer haluaa huomioida suuremman joukon ilmiöitä esteettisesti ja näin viedä estetiikan tutkimusta jokapäiväisiä kokemuksia kohti. Käsittelyn kohteena ei ole arki esteettisenä ilmiönä siinä mielessä, miten sen keskeisimmät piirteet nykyään yleisesti ymmärretään. Hän ei nosta esille arjen tilanteisiin sijoittuvien esteettisen kokemusten erityispiirteitä. Kupferin julkaisun merkittävyys ei perustu sen sisältöön vaan siihen miten hän ensimmäisenä painokkaasti esittää, että myös arkielämään sijoittuvilla ilmiöillä on oma esteettisyytensä.

¹⁶ Esim. Arnold Berleant julkaisi 1980-luvulla useita urbaaneja ympäristöjä käsitteleviä artikkeleita.

¹⁷ Richard Shusterman on ollut tällaisen käsittelytavan uranuurtaja (Shustermann 2000/1992).

¹⁸ Suom. *Kokemus taiteena: Estetiikka arkielämässä*.

¹⁹ Käännetyt lainaukset, joiden kohdalla ei mainita suomentajaa, ovat itse kääntämiäni.

Noin kymmenen vuotta Kupferin esittämien huomioiden jälkeen arjen estetiikan tutkimus käynnistyi laajamittaisemmin. Aihe herätti useiden estetiikan tutkijoiden kiinnostuksen. Heidän käymästään vuoropuhelusta ovat syntyneet ne moninaiset katsantokannat ja arjen esteettisten ilmiöiden huomiot, joita tämä työ käsittelee. Perinteisen analyyttiseen filosofian perustuvan teorian lisäksi arkea lähestytään muun muassa pragmatistisesta ja heideggerilaisesta näkökulmasta sekä muuhun kuin länsimaisen kulttuurikäsitteeseen viitekehykseen tukeutuen. Vaikutteita otetaan toisista tieteenaloista kuten sosiologiasta, kaupunkitutkimuksesta ja humanistisista maantieteistä (Carlson 2014). 1990-luvulla aiheesta julkaistiin monia alan muotoutumisen kannalta merkittäviä artikkeleita.²⁰ Pragmatistifilosofi John Deweyn näkemykset esteettisestä kokemuksesta ovat vaikuttaneet arjen estetiikan syntyyn huomattavasti. Deweyn esittämä malli eritasoisten esteettisten kokemusten asettumisesta liukuvalla jatkumolle, on toiminut useiden kirjoittajien lähtökohtana. Dewey kirjoitti jokapäiväisistä estetiisistä kokemuksista jo kauan ennen kuin arjen estetiikkaa tässä esitetyssä mielessä oli syntynyt. Leikkisästi hänestä on käytetty nimitystä ”arjen estetiikan kummisetä” (Puolakka 2014). Arjen estetiikan voi katsoa tulleen omaksi estetiikan ala-alueekseen viimeistään Yuriko Saiton ja Thomas Leddyn aihetta käsittelevien monografioiden myötä²¹.

Omat estetiikan opintoni ajoittuvat pääasiassa 2010-luvulle ja erityisesti sen ensimmäiselle puoliskolle. Taiteenfilosofian kysymykset olivat tuolloin ja ovat edelleen estetiikan merkittävin ja keskeisin kiinnostuksen kohde, mutta ”estetiikka” ei enää ole vain synonyymi ”taiteenfilosofialle”. Estetiikan tutkimuksessa on nykyisin mahdollista paneutua käytännössä minkä tahansa kulttuurisen ilmiön tutkimiseen. Kuten taiteita käsiteltäessä myös taiteiden ulkopuolella esteettisen teoretisoinnin keskeisiä käsitteitä ovat esteettinen kokemus, esteettiset käsitteet, esteettinen arvo sekä erinäiset makuarvostelmat. Näiden käsitteiden sisältö ja teoreettinen soveltaminen ei välttämättä ole kuitenkaan yhteneväinen taiteiden käyttötapojen kanssa. Ilmiöt kuten luonto, rakennettu ympäristö, arkielämä sekä populaarikulttuuri ja viihde muodostavat suhteellisen vakiintuneet tutkimisen alueet taiteiden rinnalla estetiikan piirissä.

---

²⁰ En tässä erittele tarkemmin 1990-luvulla julkaistuja ensimmäisiä artikkeleita. Ne tulevat osaltaan esille aiheen käsittelyn myötä.

²¹ Saito, Yuriko 2007. *Everyday Aesthetics*. Oxford: Oxford University Press.

Leddy, Thomas 2012. *The Extraordinary in the Ordinary. The Aesthetics of Everyday Life*. Ontario: Broadview Press.

1.3 Arki estetiikan tutkimuskohteena

Tavallisessa kielenkäytössä arjen estetiikalla tarkoitetaan yleensä kauneuden havaitsemista ja luomista päivittäisessä elämässä. Kauneuden huomaamiseen liittyy ajatus siitä, että arjessa on paljon esteettisiä piirteitä. Kehittämällä herkkyyttä havaita tätä kauneutta voidaan saavuttaa mielihyvää ja merkityksellisyyden kokemuksia. Kauneuden luominen perustuu ajatukselle, että arki on elämänalue, jossa voidaan luoda muotoja, rytmejä, kontrasteja, sävyjä ja tarinallisuutta, joiden avulla elämästä tulee rikkaampi. Näin ymmärrettynä arjen estetiikassa korostuvat tyypillisesti itsen ja kodin kaunistaminen ja koristaminen, toimivaan arkeen liittyvä sujuvista arjen käytänteistä nautiskelu sekä kaikista näistä seuraava hallinnan ja hyvinvoinnin kokemus.²² Ilmiö ei liene millään lailla uusi. Vaikka aineelliset edellytykset olisivat rajalliset, ovat ihmiset kaikkina aikoina ja eri kulttuureissa luoneet kodikkuutta ja turvallisuuden tunnetta ympärilleen mitä erilaisemmin keinoin.

Arki tai jokapäiväisyys on kaikille tuttua. Se koetaan aina henkilökohtaisesti. Siihen sisältyvät objektit, sosiaaliset suhteet ja toiminnot ovat paitsi moninaisia myös jatkuvassa muutoksessa. Vaikka maailmassa on paljon taidetta ja taidekokemuksia, on arkea ja arkikokemuksia huomattavasti enemmän. Taiteissa esteettisen voidaan ajatella olevan kytköksissä teoksen pintapuolisimpaan aistein havaittavaan tasoon, jonka avulla teos ilmaisee, välittää tai kommentoi. Taiteita kohdatessa ollaan virittyneinä toimimaan tällaisessa esteettisessä rekisterissä. Myös jokapäiväisessä elämässä aistein havaittava on se, joka osuu ensimmäisenä silmiin. Arjen estetiikka on kuitenkin huomattavasti piilevämpää ja häilyvämpää kuin taide-estetiikka. Ajoittain arjen havaittavat piirteet ovat paradoksaalisesti suorastaan näkymättömiä. Arki ei tarjoa meille selkeärajaisia katkoksia tai ilmiselviä kehystyksiä kokemuksellemme, vaan enemmänkin kokemuksen virran, josta voimme huomioida kohdistamalla poimia mielekkäitä muotoja. Arjen objektit kohdataan usein moniaistisesti, ja näihin kohtaamisiin liittyvät keskeisesti objektia tai tilannetta koskevat käytännölliset pyrkimykset. Samanaikaisesti arjen esteettiset piirteet ovat eräänlainen elämän ajopiirturi. Ne kertovat paitsi yksilöiden myös eri tavoin

---

²² Tukeudun tässä sisustus- ja elämäntapabloggari Kerttu Pylvänäisen aihetta käsittelevän postauksen *Makaronilaatikkoa ja pellavaservettejä – mistä syntyy arjen estetiikka?* esille nostamiin teemoihin. URL: <http://www.modernistikodikas.fi>.

rajattujen ihmisjoukkojen arvoista, tavoitteista ja perususkomuksista. Suhteellisen yksimielisesti on todettu, että arjen objekteja luonnehtii niiden käytännöllinen luonne, kokijan moniaistinen vuorovaikutus niiden kanssa, objektien kehyksettömyys, niiden jatkuva muutos ja se että verrattuna taideteoksiin ne ovat vailla merkitystä (Parsons & Carlson 2008, 169). Ajatukseen kehyksettömyydestä sisältyy myös huomio siitä, ettei arjen objektien tarvitse olla objekteja sanan ahtaassa merkityksessä. Sellaiset ilmiöt kuin kokemus säätilasta, keskustelu naapurin kanssa tai ovenkarmin väljemmäksi työstäminen eivät asetu taidemaiseen selkeärajaiseen tuotoksen tai esityksen muottiin. Kaikki arjen esteettisyys ei ole vain eri aistein havaittavia yksinkertaisia muotoja. Siihen kuuluu myös narratiivisuus, jota ilmenee esimerkiksi urheilun, politiikan tai vaikka vitsien kerronnan yhteydessä. Tarinallisuus on yksi ihmisen tavoista hahmottaa omaa elämäänsä ja kokea merkityksellisyyttä. Tämä on yksi tapa koskettaa arjen poeettisuutta. Kaikkien edellä mainittujen seikkojen lisäksi arki tapahtuu yhteiskunnallisessa todellisuudessa ja esteettisillä piirteillä on kytköksensä elämän moraalisiin, sosiaalisiin ja poliittisiin ulottuvuuksiin.

Arjen lukuisat erityispiirteet vaikuttavat huomattavasti arjen käsittelyyn estetiikan tutkimuskohteena. Jo arjen ”suuri määrä” ja elämismaailmojen lukuisuus tekee siitä runsaan, mutta pahimmillaan muodottoman tutkimuskohteen. Kun tähän lisätään erilaisten rajausten ja omaksuttavien teoreettisten taustaoletusten moninaisuus, huomataan että arjen estetiikan sisällä voidaan päätyä hyvin erilaisiin määritelmiin arjen esteettisistä piirteistä. Se mikä arjen estetiikassa on keskeistä tai edes mielekästä, ei ole yksiselitteistä. Thomas Leddy on perustellusti huomauttanut, että arjen estetiikka on hyvin löyhä käsite (Leddy 2005, 3).

Tietyt esteettiset kokemukset ovat arjessa yleisempiä ja toiset harvinaisempia. Jotkin esteettiset kokemukset ovat nimenomaan arjelle tyypillisiä ja toiset taas eräällä tavalla muualta lainattuja. Arjessa voidaan omaksua ei-arkinen asenne arjen ilmiötä kohtaan. Se, kuinka paljon arjen esteettisiin kokemuksiin sisältyy reflektointia, vaihtelee.²³ Arjen estetiikan sovellettavuuden ja elinvoimaisuuden kannalta on tärkeää,

---

²³ Ossi Naukkarinen ja Raine Vasquez ovat artikkelissaan *Creating and Experiencing the Everyday Through Daily-life* ehdottaneet arki – päivittäinen elämä -jaottelun käyttämistä hahmoteltaessa arjen luonnetta. Heidän esittämänsä mallin mukaan päivittäinen elämä (*daily life*) on se mitä eletään. Arjesta (*the everyday*) puhuminen taas on päivittäisestä elämästä etäännytetty tapa reflektoida omaa päivittäistä elämää. (Naukkarinen & Vasquez 2017.)

että harvinaisempia tai epätyypillisiä esteettisiä kokemuksia ei pyritä rajaamaan sen ulkopuolelle. Kuten muillakin aloilla, tutkimusalan keskus rakentuu yleisen ja keskeisen ympärille. Seuraavat kaksi lukua käsittelevät nimenomaan erilaisia esityksiä arjen estetiikan keskuksiksi. Sitä seuraava neljäs luku sen sijaan tuo esille ulommalla kehällä olevia huomioita.

2 Neljä lähtökohtaa arjen estetiikkaan

Tässä luvussa esittelen neljä kategoriaa, joihin arjen estetiikan kirjoitukset voidaan jaotella. Nämä ovat *objektilähtöisyys*, *ominaisuuslähtöisyys*, *ihmislähtöisyys* ja *arkisuuslähtöisyys*. Jako on korostuneen karkea, eikä se tuo kaikkia hienovaraisimpia eroja kirjoittajien välillä esille. Tämän jaon etuna on kuitenkin se, että tähän nelikenttään pystyy sijoittamaan käytännössä kaiken mitä arjen estetiikasta on kirjoitettu. Lähtökohtina ne ilmaisevat tiettyjä perusasennoitumisia suhteessa tutkittavaan asiaan. Yksittäisen kirjoittajan näkemykset asettuvat yleensä yhteen näistä edellä esittämistäni ryhmistä, muttei ole lainkaan tavatonta, että kirjoittajan arjen estetiikan näkemyksissä on piirteitä kahdesta tai useammastakin lähtökohdasta.²⁴ Ne eivät siis ole lainkaan toisiaan poissulkevia.

Kirjoittajien välillä on löydettävissä suuria eroja siinä, millaisena ilmiönä arki nähdään. Onko arki tai arkisuus koettavissa enemmänkin ympäristössä vai onko se jokin korostuneesti kokemuksellinen asia? Mihin he paikantavat arjessa ilmenevät esteettiset kokemukset? Kiinnittykö huomio enemmänkin esineisiin ja asioihin vai kenties ihmisten välisiin suhteisiin, asenteisiin, käytänteisiin ja kulttuurisiin tapoihin? Sovelletaanko arjen esteettisiin kysymyksiin samaa metodologista ja käsitteellistä välineistöä kuin taiteisiin? Mikä on arjen estetiikan tutkimuksen merkitys paitsi estetiikan tutkimukselle myös elämälle yleensä? Jaottelun tarkoituksena on paitsi löytää yhtymäkohtia eri kirjoittajien teksteistä ja näin pystyä paremmin jäsentämään moniäänistä arjen estetiikan kenttää, mutta myös havainnollistaa sitä, kuinka erilaiset peruskäsitykset tutkimuksen kohteesta vaikuttavat siihen, minkälaiset esteettiset piirteet tulevat tarkastelun kohteeksi. Näiden erilaisten taustaoletusten eksplikoiminen toimii

---

²⁴ Esimerkiksi Yuriko Saiton käsityksissä on piirteitä sekä objektilähtöisestä että arkisuuslähtöisestä asennoitumisesta.

myös taustana siirtyessäni käsittelemään restriktiivistä ja ekspansiivista kantaa toisessa luvussa.

2.1 Objektilähtöisyys

Objektilähtöinen käsitys arjen estetiikasta perustuu näkemykseen, jonka mukaan kaikki mikä ei kuulu taide-estetiikan tai ympäristöestetiikan piiriin kuuluu arjen estetiikkaan.²⁵ Arki ei näin käytettynä ole täsmällinen kuvaileva käsite. Sen sijaan sitä käytetään viittaamaan itseensä sekä hieman epämääräisesti moneen muuhun marginaalisempaan ja arkeen verrattuna vähäpätöisempään ilmiöön, joita ei ole aikaisemmin otettu esteettisen tarkastelun kohteiksi. Tällaisella arjen estetiikan määrittelyllä on ainakin kaksi merkittävää seurausta. Valittu näkökulma ei millään lailla rajoita asioiden ja ilmiöiden esteettisen tarkastelun kohteeksi ottamista. Jos haluan tarkastella kaivurikuormaajan hydraulijärjestelmän rakennetta ja toimintaa estetiikan näkökulmasta, voin vapaasti soveltaa siihen estetiikan metodeja ja käsitteistöä. Arjen estetiikan ymmärtäminen tällä tavalla kadottaa jossain määrin arjen. Ainakaan arkeen ei erityisesti tarkenneta. Näin ajateltuna jokapäiväisen elämän usein toisteiset ja siten ihmiselämän kannalta yleiset erityispiirteet eivät ole mitään sen erityisempää kuin äsken esittämäni ajatus kaivurikuormaajan hydraulijärjestelmän tarkastelemisesta.

Objektilähtöisen ajattelutavan etuna on sen joustavuus suhteessa erilaisiin ilmiöihin. Joissain tapauksissa on aivan vakavasti esitetty kysymys, voidaanko esimerkiksi hääjuhlan esteettisiä piirteitä ja niiden tarkastelua sisällyttää arjen estetiikkaan, koska jo määritelmällisesti juhla on arjen vastakohta (Saito 2015). Objektilähtöisessä käsityksessä tällaista ongelmaa ei ole. Kun arkea ei ymmärretä kirjaimellisesti, voidaan siihen sisällyttää kaikki elämään kuuluva, myös arki.²⁶ Näkökulman etuna on lisäksi se, että se suojelee estetiikan alaa tarpeettomalta sirpaloitumiselta. Ei ole toivottavaa, että tulevaisuuden akateeminen estetiikka koostuisi

---

²⁵ ”Ajoittain tutkijat ovat kohdelleet arjen estetiikkaa kaiken kattavana oletusarvoisena kolmantena korina, johon voidaan sijoittaa kaikki se mitä ei voida mukavasti määritellä taiteiksi tai luonnonkauneudeksi.” (Melchionne 2013.)

²⁶ Kysymys siitä, onko arjen estetiikka oikea nimi sellaiselle estetiikan tutkimusalalle, jota objektilähtöisen käsityksen kannattajat esittävät, on relevantti. Näin käsitettynä arjen estetiikka sisältää paljon muitakin kuin arjen.

lukemattomista erilaisista marginaalisista alahaaroista.²⁷ Objektilähtöisessä käsityksessä arjen estetiikasta korostuu estetiikan laajentumispyrkimyksen ensisijaisuus. Arjen estetiikka halutaan määritellä niin, että se on täysin inklusiivinen. Ihan kaikki käy ja mikään siihen sisällytetty ei näyttäyty eriskummallisena.

Objektilähtöisiä käsityksiä arjen estetiikasta ovat teksteissään esittäneet esimerkiksi Yuriko Saito, Wolfgang Welsch ja Carolyn Korsmeyer. Saito on omassa julkaisutuotannossaan kritisoinut länsimaisen ajattelu- ja kulttuuriperinnön ja erityisesti kaunotaiteiden epäsuhtaista ylivaltaa estetiikassa. Hän on esitellyt japanilaiseen kulttuuriin perustuvia huomioita niin ympäristöjen kuin myös arjen ilmiöiden arvostamisen avuksi. Saiton näkemyksen mukaan arjen estetiikka tarjoaa paremmat välineet tutkia muiden kulttuurien esteettisyyttä, koska vertailukohtana ei tarvitse käyttää taiteita. (Saito 2007, 11–12.) Wolfgang Welsch ei kirjoita arjen estetiikasta arjen estetiikan nimellä. Hänen kirjoituksensa eivät olekaan arjen estetiikan kysymysten motivoimia vaan hänen huomionsa suuntautuu akateemisen estetiikan kokonaisvaltaisuuteen ja kasvusuuntiin. Hän pohtii muun muassa estetiikan suhdetta tieteisiin, politiikkaan, arkkitehtuuriin, taiteisiin ja ympäristöetiikkaan. (Welsch 1997.) Carolyn Korsmeyerin keskeisimmät arjen estetiikkaan sijoittuvat julkaisut käsittelevät ruuan, ruuan valmistuksen, syömisen ja koko ruokakulttuurin esteettisyyttä. Arjen estetiikan kannalta tämän aiheen tekee mielenkiintoiseksi se, että esimerkiksi viiniharrastuksen ja fine diningin katsotaan joskus olevan maistettavien makujen ja ilmaisevan esillepanon ympärille rakentuvaa taidetta tai ainakin näissä käytänteissä on taidemaisia piirteitä. (Korsmeyer 1999 & 2008.) Samanaikaisesti makuaistin huomioon ottaminen purkaa estetiikassa vallalla ollutta kaukoistien²⁸ ensisijaista asemaa suhteessa lähiaisteihin²⁹ (Irwin 2009, 136–137).

²⁷ Tässä tekstissä jo mainittujen estetiikan perussuuntauksien taiteet, ympäristö, populaarikulttuuri ja arki lisäksi vakiintuneita estetiikan tutkimushaaroja ovat Richard Shustermanin pragmatismiin perustuva korporeaalisuuden keskeiseksi jäsentäväksi tekijäksi ottava somaestetiikka sekä matematiikan estetiikka. Esimerkiksi urheiluestetiikka, juhlaestetiikka, organisaatioiden estetiikka ja virtuaalisten maailmojen estetiikka voisivat olla uusia akateemisen estetiikan kategorioita, jos ala haluttaisiin jakaa mahdollisimman moneen itsenäiseen osa-alueeseen.

²⁸ Kaukoistit: näkö, kuulo.

²⁹ Lähiaistit: tunto, liike, tasapaino, asento, maku.

2.2 Ominaisuuslähtöisyys

Ominaisuuslähtöiset näkemykset arjen estetiikasta perustuvat ajatukseen, että arjella on omanlaisiaan esteettisiä piirteitä. Näihin arjessa havaittaviin esteettisiin piirteisiin liittyy esteettisiä käsitteitä. ”Arkiperustaisia” esteettisiä käsitteitä voidaan joissain tapauksissa käyttää taiteiden yhteydessä, mutta silloin niiden käyttö on enemmänkin metaforista kuin johonkin ilmiöön sellaisenaan viittaavaa. (Leddy 1995, 259–261.)

Perinteisesti ajatellaan, että voidaksemme mielekkäästi käyttää vakiintuneita esteettisiä käsitteitä kuten ”kaunis”, ”ylevä”, ”elegantti”, ”hienostunut”, ”taiteellisesti erityislaatuinen” tai ”ilmaisuvoimainen” meidän on täytynyt ensiksi kehittää esteettistä herkkyyttämme ja tulla tutuiksi maun standardien kanssa. Näille käsitteille on tyypillistä se, että ne ovat käsitteinä kompleksisia eikä niitä voi luontevasti soveltaa arjen havaittaviin ominaisuuksiin. (Saito 2015.) Jotta nämä toimisivat arkea käsiteltäessä, arki tulisi kuvitella joksikin mikä se ei ole, esimerkiksi kokonaistaideteokseksi. Taiteita ja luontoa käsiteltäessä erinäisillä taustatiedoilla kuten historiallisella ja kulttuurisella kontekstilla ja vaikkapa taiteilijan tuotannon tuntemuksella tai luonnontieteiden tietämyksellä on lähes aina esteettistä kokemusta rikastuttava vaikutus (Saito 2015). Arjen esteettisyys ei ole löydettävissä vain niistä kohdista, missä se muistuttaa taidetta tai rajaamalla tarkasteltava kohde ”taidemaisesti”. Arjen esteettiset piirteet ovat omavoimaisia ja niiden tunnistaminen on välttämätöntä, jotta arkea voidaan tarkastella jättämättä siitä mitään pois.

Arkeen liittyviä esteettisiä käsitteitä ovat esimerkiksi Thomas Leddyn esittämät *huoliteltu, sotkuinen, puhdas ja likainen*.³⁰ Leddy käyttää näistä käsitteistä nimitystä *arjen pintaesteettiset piirteet*.³¹ Nämä eivät perinteisten esteettisten käsitteiden tavoin viittaa piileviin rakenteisiin tai asioiden olemukseen vaan nimensä mukaisesti pinnallisiin esteettisiin ominaisuuksiin, jotka voidaan havaita sellaisenaan. Käsite puhdas voi viitata siihen, että likaa ei ole. Mutta yhtä lailla se voi viitata siihen, että jokin on puhdistettu niin, että se on käyttökelpoinen, ei-likaiseksi tulkittu tai ei-häiritsevä. Jonkin ei tarvitse olla puhdas samalla tavalla kuin leikkaussali on puhdas tullakseen kohdelluksi puhtaana arjen kontekstissa. Leddyn mukaan *puhdas* on esteettinen käsite, koska se liittyy

³⁰ Engl. *Neat, Messy, Clean, Dirty*.

³¹ Engl. *everyday surface aesthetic qualities*.

havaittaviin ominaisuuksiin, ja nämä havaittavat ominaisuudet voivat tuottaa tai olla tuottamatta mielihyvää. (Leddy 1995, 259–267.)

Arjen pintaesteettisillä piirteillä on suhde syvemmin käsitettävään esteettisyyteen. Minkä tahansa esineen puhdistaminen ja ehostus voidaan nähdä toimintana, jonka tarkoituksena on tehdä paremmin näkyväksi esineessä jo olemassa oleva esteettinen arvo (Leddy 1995, 262). Järjestely ja siivoaminen voivat onnistuessaan johtaa myös siihen, että elinympäristöstä tulee tasapainoisempi, harmonisempi ja yhtenäisempi. Tällöin ei tarvitse puhua vain jo olemassa olevan esille nostamisesta, vaan yhtä hyvin voidaan puhua tuon jonkin kirkastamisesta tai siitä, kuinka luomalla järjestystä aktiivisesti ilmaistaan edellä mainittuja harmoniaa, tasapainoa ja yhtenäisyyttä. Tällöin myös arjessa esteettisen arvostamisen kohteeksi voidaan ottaa ei vain siisteys tai puhtaus sinällään vaan myös siivoamalla luotu tasapainon ja harmonian kokemus. Kodin tilojen mieleiseksi tekeminen on juuri tällaista toimintaa, jossa kodin huonekalujen ja esineistön voidaan ajatella olevan esteettisen ilmaisan konkreettinen välineistö ja niiden järjestely parhaaksi katsotulla tavalla on ilmiön antamista ei vain esineille itselleen vaan omalle tunteelle siitä, millainen on kodikas koti.³² Arjen pintaesteettiset piirteet ovat sellaisenaan arjen kannalta tärkeitä, mutta ne kytkeytyvät myös joihinkin perinteisiin taideperustaisiin esteettisiin käsitteisiin ja voivat näin olla luomassa topografisempaa esteettisten käsitteiden kirjoa.

Edellä mainittujen arjen estetiikassa käytettävien esteettisten käsitteiden käyttö on korostuneen suoraviivaista ja vaistonvaraista. Onkin perustellusti kysytty, kuuluvatko ne estetiikkaan lainkaan. Niiden sisällyttämistä voidaan toki perustella ainakin kahdella eri tavalla. Vaikka käsitteiden käyttö on automatisoituneempaa ja vailla ilmiselvää reflektointia, ne eivät ole kulttuurisen ja kontekstuaalisen viitekehyksen ulkopuolella. Se että nämä arjen esteettiset piirteet ovat tavoitettavissa ilman taiteissa käytettyjen perinteisten esteettisten käsitteiden vaatimaa harjaantuneisuutta ei myöskään ole riittävä peruste sijoittaa näitä piirteitä estetiikan ulkopuolelle. (Saito 2015.)

---

³² Kaikki kotinsa sisustajat eivät välttämättä tähtää kodikkaaseen kotiin toimissaan. Myös siinä, miten kodikkuus ymmärretään, on eroja.

2.3 Ihmislähtöisyys

Ihmislähtöiset käsitykset arjen estetiikasta esittävät, että arjen esteettisyys ei liity niinkään arkeen itseensä vaan siihen, millaista on olla älyllinen, ruumiillinen, tunteva tai sosiaalinen ihminen tässä maailmassa. Olemme olemassa maailmassa aina lihallisina entiteetteinä, joilla kullakin on omat itselleen tyypilliset muuttuvat toimimisen kyvyt ja mahdollisuudet ihmisenä olemisen eri moduksissa. Jos objektilähtöisissä käsityksissä arjella viitattiin siihen mikä ei ole taiteita tai luontoa, niin ihmislähtöisissä käsityksissä arki sivuutetaan katsomalla sen ohi ja tarkentamalla huomio suoraan ihmiseen itseensä.³³

Michel Foucault ei ole luonnollisesti käyttänyt otsikkoa arjen estetiikka, mutta hänen perusasennoitumisensa ihmisen tilanteesta on yhteensopiva ihmislähtöisen arjen estetiikan näkökulman kanssa. Richard Shustermanin näkemykset arjen estetiikasta paikantuvat myöskin tähän lähtökohtaan. Shustermanin näkemys perustuu pragmatistiseen perinteeseen, mutta *somaestetiikan* projektissaan hän tuo pragmatismia, synestesian³⁴ ja käytännöllisen ruumiillisen harjoittamisen kehosensitiivisyyden kehittämisen yhteyteen.³⁵ Vaikka erilaiset ihmislähtöiset käsitykset arjen estetiikasta paikantuvatkin aina ihmiseen, niiden välillä saattaa olla hyvin suuria eroja siinä, mihin inhimillisen olemassaolon piirteeseen ne keskittyvät. Tässä mielessä ne ovat suhteellisen epäyhtenäinen joukko. Seuraavaksi nostan esimerkiksi ihmislähtöisestä näkökulmasta Arnold Berleantin esittämän mallin sosiaalisesta estetiikasta. Nimensä mukaisesti se keskittyy ihmiseen sosiaalisena toimijana ja pyrkii valottamaan sosiaaliin tekoihin, tilanteisiin ja käytäntöihin liittyviä esteettisiä piirteitä.

Berleantin mukaan ihmisten välisissä suhteissa ilmenevät tilanteet muistuttavat monella tavalla tiettyjä ympäristöihin ja taiteisiin liittyviä tilanteita. Taidemuodoista hän nostaa erityisesti esille arkkitehtuurin, teatterin, elokuvan ja television. Rakennuksen muoto ei vain määritä sen omaa muotoa vaan se vaikuttaa kokonaisuudessaan siihen ympäristöön, jossa se seisoo. Kaikki rakennuksen läheisyydessä olevat ympäristön hienovaraisemmat piirteet ja varsinaiset objektit³⁶ näkyvät sen voimasta erilaisessa

³³ Ihmislähtöinen lähtökohta arjen estetiikkaan nostaa jälleen esille kysymyksen koko alan otsikon oikeellisuudesta. Vähintään yhtä hyvin voitaisiin puhua elämän estetiikasta.

³⁴ Synestesia tarkoittaa yksilön eri aistiväylin kokemien aistimusten sekoittumista tai moniaistisuutta.

³⁵ Ks. Shusterman (2000) ja Shusterman (2012b).

³⁶ Esim. puut, penkit, toiset rakennukset, ympäristötaideteokset, graffitit, maaston muodot jne.

valossa. Rakennus ei tällä tavoin muovaa ympäristöä vain aineellisella tasolla vaan arkkitehtuurin voidaan ajatella muodostavan monimutkaisia sosiaalisia ja ympäristöllisiä järjestyksiä. (Berleant 2005, 29–30.)

Teatteri on taidemuoto, joka tarjoaa katsojalle pääasiassa kuvauksia sosiaalisista tilanteista. Elokuva ja televisio toimivat samoin, mutta tarkentavat enemmän yksittäisen ihmisen tilanteeseen. Berleantin mukaan edellä mainitut taidemuodot toimivat selkeästi erottuvina esimerkkeinä esteettisestä sitoutumisesta (*aesthetic engagement*). Näin ne ovat esimerkkejä taiteissa ilmenevistä esteettisistä piirteistä, jotka ovat sosiaalisia ja näin omalta osaltaan perustelevat sitä, miksi myös arjen sosiaaliset tilanteet tulisi ottaa esteettisen tarkastelun kohteeksi. (Berleant 2005, 30.)

Sosiaalinen estetiikka on Berleantin mukaan tilanteiden estetiikkaa. Tilanteen esteettiset ominaisuudet syntyvät useamman osatekijän yhteisvaikutuksesta. Tällaisia ovat esimerkiksi osallistujat, paikka, sosiaaliset olosuhteet, aika, historia, tavat ja paikallinen kulttuuri. Vaikka Berleantin mukaan sosiaalisella estetiikalla on tällä tavoin merkittäviä yhtäläisyyksiä ympäristön esteettisen selittämisen kanssa ja vaikka hän on yksi ympäristöestetiikan uranuurtajista, hän lähestyy aihetta vertaamalla sitä taiteisiin. Sosiaalisissa tilanteissa ei ole taiteilijaa vaan osallistujiin paikallistuva luova prosessi, jossa jokainen teoillaan muotoilee ja korostaa tilanteessa ilmeneviä havaittavia piirteitä antaen samalla merkityksiä ja tehden tulkintoja. Taideobjekti ei ole huomion keskipisteenä vaan tilanne itsessään tulee huomion keskipisteeksi, samalla kun osallistujat kukin omalta osaltaan vaikuttavat tilanteen esteettisen luonteen syntyyn. Heidän on mahdollista arvostavasti iloita tilanteen erityislaatuisuudesta ja esiintyjän tavoin tehdä valintoja, jotka vielä tehostavat tilanteen esteettistä vaikuttavuutta. (Berleant 2005, 31.)

Sosiaalista estetiikkaa on mahdollista lähestyä myös tunnelman ja ambienssin käsitteiden avulla. Keskeinen tunnelmaan vaikuttava tekijä on ihmisten välinen vuorovaikutus. Osallisten väliset suhteet ja heidän persoonallisuuden piirteensä sekä ennen kaikkea näihin perustuvat tarkoituksella tehdyt ja tahattomat sanalliset ja muunlaiset viestimisteot luovat suurelta osin tunnelman. Asioita voidaan tehdä tai sanoa. Sillä miten ne tehdään tai sanotaan, on tunnelman kannalta suuri merkitys. Vuorovaikutus voi olla lämmintä, kylmää, muodollista, etäistä, ystävällistä, uhkaavaa tai lempeää. Nämä laadulliset piirteet välittyvät pääasiassa aistimellisesti äänensävyyn, puhutavan, kasvojen

ilmeiden, ruumiillisen ilmaisun ja asennon sekä ehkä pinnallisiltakin tuntuvien vaatetuksen, hiustyylin ja muunlaisen koristautumisen kautta. (Saito 2015.)

Ihmislähtöiset käsitykset arjen estetiikasta korostavat ihmiselämän puolia, jotka saattaisivat jäädä huomiotta, jos arkeen pyrittäisiin liian ankarasti soveltamaan taide-estetiikan teoriaa. Elämä koetaan moniaistisesti, ja ihmisen kohtaamat tilanteet ovat monenlaisia. Ne eivät sellaisenaan taivu taiteen vastaanoton teorioiden tulkittaviksi. Vaikka esimerkiksi Shustermanin ja Berleantin näkemykset eivät ole tällä hetkellä arjen estetiikan keskustelun keskeisintä sisältöä. Heidän esittämänsä huomiot keskeisiä ovat paitsi estetiikan laajentumiskehityksen myös esteettisen kokemuksen moduksen laajenemisen kannalta.

2.4 Arkisuuslähtöisyys

Arkisuuslähtöiset käsitykset arjen estetiikasta perustuvat ajatukseen, jonka mukaan arjen esteettisyys on löydettävissä arjen arkisuudesta. Tämä saattaa kuulostaa tautologialta, mutta ilmaisun on tarkoitus viitata esteettisyyteen, joka voi ilmetä vain arjen arkisessa kokemuksessa vastakohtana niille käsityksille, joissa arki ymmärretään ei-kirjaimellisesti ja laveasti tai joissa arkea pyritään hahmottamaan taide-estetiikan näkökulmien avulla. Restriktiivinen kanta, jota käsitellen seuraavassa luvussa, on lähes synonyymi tälle arkisuuslähtöiselle näkökulmalle. Esittelenkin tässä lyhyesti tähän näkökulmaan sijoittuvien kirjoittajien teesejä ja syvennyn kantaan tarkemmin seuraavassa luvussa yhden esimerkin myötä.

Keskeisimmät arkisuuslähtöisen näkökulman edustajat ovat Arto Haapala, Kevin Melchionne, Ossi Naukkarinen ja Yuriko Saito. He kaikki painottavat hieman eri puolia arkisuudesta omassa aiheen käsittelyssään. ”Arkinen” viittaa sanana sellaiseen, joka kuuluu arkeen tai joka on arjelle ominainen. Sitä ei kuitenkaan tässä yhteydessä käytetä otsikkona arkeen kuuluvien objektien, kuten vessapaperi, sukat, arkijuusto, työmatka tai ruokapöytä tyyppisten asioiden luettelolle vaan heikoimmillaankin viittaamaan joihinkin tiettyihin arjen toimintoihin sellaisenaan. Tällaisia toimintoja ovat esimerkiksi äsken luettelemiini arjen objekteihin liittyvät toiminnot. Tässä luvussa esittelen tiiviisti Melchionnen ja Naukkarisen näkemykset. Haapalan kantaan palaan restriktiivistä positiota käsittelevässä luvussa.

Melchionne on omassa erittäin tiiviissä arjen estetiikan määrittelyssään paikantanut arjen estetiikan muutamaan täsmälliseen toimintoon, jotka ovat ruoka, vaatteet, asuminen, seurallisuus ja ulos meneminen³⁷ (Melchionne 2013). Hän perustelee näissä toiminnan kentissä pitäytymistä universaalisuuden pyrkimyksellä. Käytännössä kaikki ihmiset tekevät kaikkia näihin kategorioihin kuuluvia asioita. Jos valitsemme satunnaisempia arjen piirteitä, jotka ovat kenties tyypillisiä vain tietyille kulttuurille, emme enää tarkastele arjen ominaisuuksia vaan tietyn kulttuurin piirteitä. Lisäksi Melchionne esittää, että arjen objektit ja käytännöt ovat jatkuvia, yleisiä, toimintakeskeisiä ja tyypillisesti, mutta eivät välttämättä esteettisiä³⁸ (Melchionne 2013). Arjen esteettisyys paikantuu rutiininomaisiin tekoihin ja yllättävienkin tilanteiden synnyttämistä valinnoista seuraaviin muotoutumiin, joista päivittäinen elämä koostuu:

”Verrattuna kausittaisiin tai elämänkaareen liittyviin tapahtumiin, jotka vaativat monimutkaisia valmisteluja ja isoja päätöksiä, arkielämää määrittävät ponnistelujen taloudellisuus, suunnittelun vähäisyys, ja esteettisyyden liittäminen rutiineihin tekemällä tarvittavia lisäyksiä ja muutoksia matkan varrella.” (Melchionne 2013.)

Naukkarinen korostaa Melchionnea enemmän turtumusta lisäävän toisteisuuden merkitystä, mutta myös elämän läpäisevää vaikkakin joskus tuskallisen hidasta dynaamisuutta. Omassa muotoilussaan hän korostaa sitä, että arjessa on paitsi pysyvyyttä myös muutosta. Nämä molemmat voivat olla tilanteesta riippuen jotakin, jota kohti pyritään tai jota pyritään välttämättään. Lisäksi muutos voi olla hidasta, nopeaa, ennakoitavissa olevaa tai yllättävää.³⁹ Pyrkimys on aina kuitenkin hallintaa ja tasapainoa kohti. (Naukkarinen 2013.)

”Arkinen asenne on rutiinin, tuttuuden, jatkuvuuden, normaaliuden, tapojen, sopeutumisprosessin, jopa pinnallisuuden ja eräänlaisen puolittietoisuuden sävyttämä eikä luovien kokeilujen, poikkeuksien, jatkuvan kyseenalaistamisen, analyysin ja syvällisen reflektoinnin. Päivittäisessä elämässämme pyrimme kohti hallintaa ja tasapainoa.” (Naukkarinen 2013.)

Naukkarinen esittää, että Melchionnen suosittama pitäytyminen edellä mainitussa viidessä arjen estetiikan osa-alueessa, on rajauksena keinotekoinen. Esteettisesti jonkin asian lähestyminen tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota sen ulkomuotoon, tuntuun

³⁷ Engl. *food, wardrobe, dwelling, conviviality, going out.*

³⁸ Engl. *ongoing, common, activity, typically but not necessarily aesthetic.*

³⁹ Ks. (Naukkarinen 2013) artikkelin alussa oleva graafinen kuvaus Naukkarisen esittämästä mallista.

ja ääneen sekä kaikkiin muihin aistittaviin piirteisiin (Naukkarinen 2013). Vaikka Melchionnen esittämät alueet ovat todennäköisesti kaikkein keskeisimmät arjen estetiikan ilmenemisalueet, ei arjen estetiikkaa tulisi rajata niihin.

3 Arjen estetiikan poleeminen keskus

Arjen estetiikan keskustelu on viime vuosina rakentunut korostuneesti kahden toisilleen vastakkaisen käsityksen ympärille. Nämä käsitykset ovat *ekspansiivinen positio* ja *restriktiivinen positio*⁴⁰. Vaikka näihin kantoihin paikannettavaa keskustelua on käyty ensimmäisistä arjen estetiikkaa käsittelevistä artikkeleista alkaen, ne on täsmällisesti nimetty vasta hiljattain⁴¹. Näihin positioihin viittaavat nimet vakiintuivat hyvin nopeasti ja vaivattomasti yleiseen käyttöön todennäköisesti siksi, että niihin tiivistyy suurin arjen estetiikkaa koskeva erimielisyys, kysymys esteettisen kokemuksen luonteesta arjen kontekstissa.

Dialogin jäsentyminen näiden kahden ääripään välille on sekä hyvä että huono asia. Hyvä siksi, että kiintopisteinä ne ansiokkaasti tiivistävät arjen estetiikan avainkohtia ja näin keskittävät huomiota oleelliseen. Huono siksi, että keskustelun nyanssit ja hienovaraisemmat huomiot saattavat ajoittain kadota ylimitoitettuun asemien kaivamiseen.

Tiivistetysti näiden kahden ääripään välinen erimielisyys perustuu seuraavanlaisiin syihin. Ekspansiivinen näkökulma esittää, että arjen estetiikalla ei ole perustavaa eroa taide-estetiikan kanssa. Kuten taiteissa myös arjessa esteettisiä kokemuksia luonnehtii niiden erottuvuus ja erityislaatuisuus. Restriktiivinen näkökulma taas esittää, että arkea luonnehtivat esimerkiksi tuttuus, arkisuus sekä toisteisuus. Tämän näkemyksen mukaan esteettinen kokemus arjessa ei siis olekaan erottuva ja erityislaatuinen vaan enemmänkin tavallinen ja hienovarainen.

⁴⁰ Engl. expansive/expansionist position & restrictive/restrictivist position.

⁴¹ Ensimmäisen kerran tämän jaon esitti Richard Shusterman (2012). Termejä ”ekspansiivinen” ja ”restriktiivinen” positio käytti ensimmäisen kerran Thomas Leddy (2015).

3.1 Ekspansiivinen positio

Sana ekspansiivinen tarkoittaa laajenemaan pyrkivää, laajentumishaluista, laajentumiskykyistä ja kasvuhakuista. Ekspansiivinen positio ei viittaa johdannossa mainitsemaani koko estetiikan alaa koskevaan laajentumiskehitykseen vaan täsmällisesti tiettyyn näkemykseen arjen estetiikan viitekehyksen sisällä. Tämän näkemyksen kannattajat esittävät, että arjen estetiikan ei tulisi keskittyä arkisuuteen ja tavallisuuteen vaan arjen estetiikkaan tulisi sisällyttää yhtä lailla juhlat ja turismi kuin taiteilijoiden ja muiden ammattilaisten päivittäiset kokemukset (Leddy 2015). Arjen estetiikan tulisi tässä mielessä olla laaja käsite, että se ei sisältäisi vain arkisia ja tavallisia asioita. Lisäksi näkemys korostaa jatkuvuuden tarpeellisuutta taide-estetiikan, ympäristöestetiikan ja arjen estetiikan välillä. Esteettisen kokemuksen nähdään olevan osatekijöiltään saman luonteinen riippumatta siitä, onko esteettisen arvostamisen kohteena jokin Picasson teos, horisontissa siintävä tunturi Saana tai lautasella poikkeuksellisen terhakkaasti höyryävä aamupuuro. Toki millä tahansa Picasson teoksella on oletettavasti suurempi esteettinen potentiaali kuin millään arjen puuroista, mutta kaikissa näissä tapauksissa esteettistä arvostamista määrittää tarkasteltavan asian jonkin tapainen esiin työntyminen.

Ekspansiivisen kannan keskeisin puolestapuhuja Tom Leddy kutsuu pragmatistifilosofi John Deweyä arjen estetiikan isoisäksi (Leddy 2012, 44). Deweyn klassikkoteos *Taide kokemuksena* on edelleen relevantti, ja sen esteettistä kokemusta koskevat luonnehdinnat toimivat ekspansiivisen käsityksen perustana. Deweyn mukaan esteettisen kokemuksen ymmärtäminen on aloitettava ”raakileesta”⁴². Deweyn sanoin: ”tapahtumista ja tapahtumapaikoista, jotka vangitsevat ihmisen silmän ja korvan huomion, herättävät hänen kiinnostuksensa ja suovat katselemisen ja kuuntelemisen nautintoa – näyistä, jotka vangitsevat väkijoukon huomion” (Dewey Suom. Immonen & Tuusvuori 2010, 13). Taiteen ulkopuolelta ihmisen huomion vangitseviksi asioiksi Dewey mainitsee muuan muassa ohi pyyhältävän paloauton, maahan suunnattomia kuoppia kaivavat koneet ja karpäsen tavoin torninseinää pitkin kiipeävän ihmisen. Esteettinen kokemus on Deweylle muusta kokemuksen virrasta esiin nouseva läpitunkeva kompleksinen kokemuksellinen tiivistymä, joka saa selkeän muodon kumulatiivisuuden, jännitteisyyden ja kokonaiseksi tulemisen kautta. Esteettinen kokemus on siis erityinen

---

⁴²Engl. in the raw.

kokemus⁴³ vastakohtana jäsentymättömälle kokemukselle, joka sisältää aukkoja, katkoksia ja kuolleita pisteitä.

Aiheen käsittelyssä Leddy tuo Deweyltä lainatun erityisen kokemuksen käsitteen jatkumoksi muutamia muita esteettisen kokemuksen laatua valaisevia kuvauksia ja käsitteitä. Kun jokin objekti on vanginnut kokijan huomion, se on tullut esille siten, että se voi tulla esteettisen tarkastelun kohteeksi. Kokemus on siis deweyläisittäin erityinen ja Leddyn mukaan näillä esteettisesti arvostamillamme kohteilla on jotakin, jota hän kutsuu ”korostuneeksi merkityksellisyydeksi”⁴⁴. Tähän kokemukseen liittyy myös erityinen ”haltioituneisuuden kokemus”⁴⁵. Leddy esittää edelleen, että objekteilla joihin reagoimme edellä esitetyllä tavalla, voidaan ajatella olevan erityinen ”aura”⁴⁶. (Leddy 2015.)

Walter Benjaminin inspiroimana, mutta en häntä seuraten, kutsuin edellä mainittua korostuneen merkityksellisyyden piirrettä ”auraksi”. Määrittelin estetiikan yleisesti ja erityisesti esteettisen kokemuksen perustuvan auran. En tarkoittanut ”korostuneella merkityksellä” kokemuksen suurempaa tärkeyttä vaan jotakin, joka on voimakkaimmillaan lähempänä ”mahtavaa”, hieman heikommalla tasolla ”kiehtovaa” ja kaikkein heikoimmalla tasolla ”mielenkiintoista”. Jollakin on aura tai korostunut merkitys, jos se näyttää elävämmältä, todellisemmalta, läsnäolevammalta tai muihin asioihin yhteydessä olevammalta. Väitin, että kun esineellä, tapahtumalla tai kokemuksella on esteettinen laatu esimerkiksi kauneus, armo tai tyylikkyys, se johtuu siitä, että sillä on aura. (Leddy 2015.)

Leddyn esittämällä tavalla käsitetyn auran käsitteen soveltaminen saattaisi vaikuttaa siltä, että ekspansiivisen käsityksen kanssa yhteensopivia olisivat vain hyvin voimakkaat ja erityiset esteettiset kokemukset. Leddy kuitenkin esittää, ettei pidä tärkeinä vain näitä erityisiä kokemuksia, jotka voivat tapahtua spontaanisti tai joita synnyttämässä voi olla eräänlaisen taiteilijan katseen omaksuminen.⁴⁷ Sen sijaan hän haluaa korostaa esteettisen kokemuksen yleisyyttä ja sijoittaakin esteettiset kokemukset eräänlaiselle jatkumolle, jonka toisessa päässä ovat matalatasoiset kokemukset ja toisessa päässä korkeatasoiset erityiset kokemukset. Leddyn mukaan myös matalatasoisilla esteettisien kokemuksen objekteilla on aura, vaikkakin se on vähemmän intensiivinen. Kun nautimme siistitystä

---

⁴³ Engl. *an Experience*.

⁴⁴ Engl. *heightened significance*.

⁴⁵ Engl. *an experience of awe*.

⁴⁶ Engl. *aura*.

⁴⁷ Vaihtoehtoisesti voitaisiin puhua turistin katseesta (*tourist gaze*). Aiheesta on kirjoittanut mm. John Urry.

takapihasta esteettisesti, nautinto perustuu hänen mukaansa tuon siistityn takapihan auraattisiin piirteisiin. Tämä ei tarkoita, että takapiha olisi erityisen erottuva tai sykehdyttävä. (Leddy 2015.)

Leddy siis myöntää, että on erilaisia esteettisiä kokemuksia, joista toiset ovat elementaarisempia ja toiset kehittyneempiä. Arjen estetiikan kriteerit merkittävälle esteettisille objekteille ja kokemuksille ovat Leddyn mukaan kuitenkin hyvin samankaltaisia kuin taiteissa:

Arjen estetiikassa yleisyyden korostaminen suhteessa poikkeuksellisuuteen ja tavallisuuden korostaminen suhteessa haltioitumista herättävään on rinnastettavissa siihen, että ottaisimme taiteen esimerkkitapaukseksi kaikkein yhdenmukaisimmat teokset mestariteosten sijaan. (Leddy 2015.)

Seuraavaksi käsittelen restriktiivistä positiota, joka täysin päinvastaisesti paikantaa arjen estetiikan ytimen esteettisiin kokemuksiin, jotka huokuvat tavallisuutta ja joskus jopa mitäänsanomattomuutta.

3.2 Restriktiivinen positio

Restriktiivinen tarkoittaa rajoitettua tai rajattua. Restriktiivinen positio on arjen estetiikassa nimitys sellaiselle kannalle, jossa arjen esteettisyys paikantuu arjen arkisuuden piirteisiin, useimmiten vielä kaikille ihmisille yhteisiin arkisuuden piirteisiin. Arkisuuslähtöisyyttä käsittelevässä alaluvussa mainitut Arto Haapala, Kevin Melchionne, Ossi Naukkarinen ja Yuriko Saito ovat näkemyksen tärkeimmät edustajat. Melchionne esittää (2011), että vain sivuuttamalla taiteisiin ja popkulttuuriin kuuluvat esteettiset kokemukset on voitu huomata, että arkielämällä itsessään on omanlaisensa esteettisyys. Tämän huomion hän tulkitsee positiivisesti. Huomio mahdollistaa esteettisyyden ja esteettisen kokemuksen käsitteiden laajentumisen. Tässä mielessä restriktiivisellä kannalla on oma ”ekspansiivisuutensa”, kasvuhalukkuutensa, mutta se paikantuu kokemukseen eikä niinkään asioihin ja esineisiin. Saito (2007) on puolestaan esittänyt, että taiteiden käyttäminen esteettisen kokemuksen esimerkkitapauksena on tuonut yleiseen estetiikan teoriaan siihen kuulumattomia piirteitä taidemaailmasta. Näkemyksen mukaan arjen näkeminen harhattomasti vaatii näistä asenteista luopumista. Tutkimuksen

kohdetta eli arkea tulisi lähestyä tutkittavan ilmiön ominaisuuksista käsin. Esittelen restriktiivisen position Haapalan artikkeleihin perustuen.

Haapala hyödyntää arjen estetiikan muotoilussaan fenomenologista käsitteistöä ja ennen kaikkea heideggerilaisia periaatteita maailmassa olemisesta. Arki ei ilmene abstrahoituna objektina vaan dynaamisena eksistenssinä, jossa outous, tuttuus, mielekkyys ja merkitys rakentavat paitsi arkisuuden kokemusta ja kotoisia paikkoja myös tapoja nähdä. Ihmisen arjessa olemista leimaa pyrkimys luoda tuttuutta ympärilleen. Ennen kuin siirryn tarkemmin tuttuuden ja vierauden käsittelyyn ja niiden kautta arkeen, kuvailen lyhyesti mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan ”paikalla”.

Paikka on se alue tai tila, jossa arki todellistuu. Kun elämme ympäristössä, alamme tulkita sitä. Ympäristön tulkinnan tarkoituksena ei ole saada tietoa, luokitella sitä tai päästä kosketuksiin universaalien merkitysten kanssa vaan toimimalla luoda toiminnallinen yhteys paikkaan. Paikassa toimiminen tuottaa hermeneuttisen kehän, jossa siirrytään oudosta tuttuun ja mielivaltaisesta miellettyyn. (Haapala 2005, 41–42.)

Outous ja tuttuus ovat kokemusta ja paikkoja jäsentäviä eksistentiaalisia kategorioita. Se, että jokin ilmiö näyttäytyy tuttuna tai outona ei kerro mitään kyseisestä ilmiöstä. Se ainoastaan ilmaisee kokijan suhdetta ilmiöön tällä yksinkertaisella akselilla. Ulkopuolisen katse ja vierailijan uteliaisuus vaikuttavat siihen, miten ympäristöä koemme. Se miltä asiat näyttävät on keskeistä, koska emme ole vielä sulautuneet paikkaan. Tällainen etäännytetty kokeminen ei sinänsä tarjoa parempaa tai tarkempaa esteettistä kokemusta. Etäännytetty kokeminen vaatii, että olemme ainakin osittain vapaita arkisista ennakoasenteistamme ja käytännöllisistä tarpeistamme. (Haapala 2005, 43.)

Karkeasti voidaan sanoa, että ulkopuolinen kiinnittää huomionsa paikan virkistysmahdollisuuksiin, kun taas paikallinen on kiinnostunut käytännöllisistä arvoista.

Ulkomaiset vierailijat tuovat mukanaan oman taustansa tai Gadamerin käsitteistöä käyttäen, oman näköpiirinsä (*horizon*); vieras kaupunki näyttää ja kuulostaa oudolta siitä nimenomaisesta syystä, että olemme tottuneet johonkin muuhun; oma paikkamme on erilainen kuin se uusi ympäristö, jossa olemme. (Haapala 2005, 44.)

Kun jollekin vieraalle altistuu riittävästi, tulee siitä tuttua. ”Ihminen etsii arkisuutta ja toimii niin, että vieraus katoaa.” (Haapala 1995, 132.) Elämismaailmassa toimitaan, valitaan, tehdään asioita ja tämän myötä meille syntyy siteitä ympäristöömme. Omilla

kiinnostuksen kohteillamme on suuri vaikutus siihen, minkälaisista asioista elämismaailmamme täyttyy ja siten myös siihen, mitkä asiat tai paikat tulevat meille tutuiksi. Haapala käyttää käsitettä minulle-tärkeiden-asioiden verkosto kuvaamaan sitä monimutkaista ja hyvin yksilökohtaista preferenssien ketjua, joka toisaalta tuottaa ja toisaalta on kokemuksemme ympäristöstä. (Haapala 2005, 47–48.) ”Monin esimerkein voidaan osoittaa, että ’samat’ asiat ovat eri ihmisten elämismaailmoissa eri asioita.” (Haapala 1995, 134.)

Rakennukset, jotka osuvat päivittäisille kulkureiteillemme, eivät ole meille millään tapaa outoja, eivätkä siten vaadi erityistä huomiota. Haapala rinnastaa ilmiön heideggerilaiseen käsitteeseen *das Zeug*, työkalu. Näillä arjen työkaluilla on välineellinen rooli. Niitä ei katsota, niiden avulla tai ikään kuin niiden kautta katsotaan. Ne luovat arkea luonnehtivaa tuttuutta. Rakennus toimii taustana arjen kokemukselle. Siihen ei kiinnitetä huomiota sinänsä niin kauan kuin se toimii. Vasta kun väline rikkoutuu, katoaa tai muuttuu, tulee se huomatuksi jälleen itsenään. Tässä mielessä tutuksi tuleminen on heideggerilaisittain välinesuhteen muodostumista ja arkikokemus on enemmän tai vähemmän täydellistä välinekokonaisuuteen (*Zeugganz*) uppoutumista. (Haapala 2005, 48–49.)

Paikan hermeneuttisella toiminnallisella tulkitsemisella ”siirrytään” vieraista ympäristöistä tuttuihin ympäristöihin. Aloilleen asettuminen on sitä, että meille syntyy henkilökohtainen suhde paikkaan. Emme vain kognitiivisesti tunne ja pysty nimeämään rakennuksia, katuja jne. Sen sijaan paikasta on tullut mielekäs ja merkittävä meille. Haapala nostaa esille heideggerilaisen termin *jemeinig*, johon sisältyy paitsi omaksi tekeminen ja minuun kiinnittyminen myös suhde toisiin. Sijoitamme itsemme paikkoihin toimimalla tietyillä kulttuurin osa-alueilla ja kun tuttuus on saavuttanut riittävän suuren saturaation, outous jota joskus ilmeni, on poissa. Haapalan mukaan tällaisen juurtumisen myötä paikasta voi tulla kotiseutu (*Heimat*). Kotiseutuun juurtuminen voi tapahtua useitakin kertoja elämässä, mutta elämismaailmamme jatkuva luonne tekee pikaiset muutokset mahdottomiksi. (Haapala 2005, 45–46.)

Aikaisemmin mainitsemaani minulle-tärkeiden-asioiden verkostoon eivät kuulu vain paikat ja makrotason yhteiskunnalliset rakenteet vaan myös muut ihmiset ja kulttuuriset roolit. Suhteet toisiin ihmisiin ja heidän kanssaan toimiminen määrittävät

keitä me olemme. Ihminen on olemuksellisesti ihminen toisten ihmisten kanssa ja kanssakäyminen rakentaa identiteettiä.

Restriktiivisen position kannattajat esittävät, että outoudella ja tuttuudella on omat paikkansa esteettisessä tarkastelussa. Niitä ei ole sinänsä tarpeen laittaa paremmuusjärjestykseen. On hyvä kuitenkin vielä kerran huomauttaa, että taiteen instituutiot ja taiteen esillepano perustuvat nimenomaan outouteen, ja akateeminen estetiikka on suurimmaksi osaksi vierauteen keskittyvää estetiikkaa. Tämän katsantotavan haittapuolena suhteessa arkeen on se, että arkinen jää helposti kokonaan vaille huomiota tai se pakotetaan katsottavaksi outouden linssin läpi. Tuttuus on asetelmallisesti aina subjektiivisempaa kuin outous, koska tuttuus on omaksi tehtyä. Outo on vain outoa, riippumatta siitä minkälaiseen tuttuuteen se vertautuu. Subjektivismiin sortuminen lienee kuitenkin vältettävissä käsittelemällä tuttuutta riittävän yleisellä tasolla.

Puhuttaessa arkisuudesta ja sen esteettisyydestä sekä Haapalan että Saiton mukaan on mahdollon tehdä selvää rajaa sen esteettisten ja eettisten piirteiden välille. Saiton näkemys aiheesta on jyrkempi. Esteettisyys ja eettisyys ilmenevät ja ovat olemassa toisiinsa sekoittuneina. Juuri tästä syystä Saito on nimennyt arjen estetiikan keskeisimmäksi tehtäväksi maailman paremmaksi tekemisen (Saito 2011, 11–25). Jatkan tämän ajatuksen kehittelyä seuraavan luvun viimeisessä estetisoitumista ja kuluttajuutta käsittelevässä alaluvussa. Ekspansiivisen ja restriktiivisen position yhteensovittamiseen palaan loppupäätelmissä.

4 Rajapinnat

Luvun otsikko on tarkoituksella monimerkityksinen. Rajapinnat, joista tässä kirjoitan, eivät sijoitu yhdelle ainoalle tasolle, vaan liittyvät arjen estetiikkaan erilaisin tavoin ja eri suunnista. Kulttuurisena ilmiönä arjella on yhteytensä estetiikan muihin tutkimuskohteisiin. Taide ja jopa luonto ihmisenäkökulmasta lähestyttynä ovat nekin kulttuurisia ilmiöitä. Arkeen voi sisältyä taidekokemuksia ja myös luontokokemuksia. Näiden kolmen kategorian – taide, luonto ja arki – rajat ovat useimmiten selkeät, mutta niiden välillä on kulttuurivaihtoa paitsi elämässä myös estetiikan tutkimuksessa. Kuten olen aikaisemmin esittänyt, arjen estetiikkaa koskeva teoria on taide-estetiikan ja

ympäristöestetiikan kyljessä kasvanutta ja osin niistä näkökulmansa omaksunutta. Lähtökohta tässä ei ole teorioiden tai ilmiöiden vertailu, vaan enemmänkin niiden välisten yhteyksien eksplikointi. Samanaikaisesti pyrkimykseni on tuoda ilmi arjen estetiikasta piirteitä, jotka jäävät vähemmälle huomiolle keskittyttäessä ekspansiivisen ja restriktiivisen position tarjoamaan kysymyksenasetteluun. Näin arjen estetiikasta esitetty kuva laajenee ja monipuolistuu.

Estetiikan tutkimuksessa arki ja taide vertautuvat toisiinsa nimenomaan esteettisen arvostelun kohteina. Useimmiten niitä kohdellaan aivan kuin niillä ei olisi minkäänlaista yhteyttä toisiinsa (Ratiu 2013, 20). Tällöin viimeksi mainittu useimmiten ottaa ideaalitapauksen roolin, ja ensin mainitun kohdalla huomio kiinnittyy niihin puoliin, jotka tekevät siitä suhteessa alempiarvoisen. Tässä en käsitä arkea ja taidetta toistensa vertailukohdiksi tai vastakohdiksi, vaan pyrin tuomaan esille piirteitä niiden elämään sijoittumisesta johtuvasta rinnakkaiselosta ja keskinäisestä vuorovaikutussuhteesta. Arkielämä ruokkii taidetta ja päinvastoin. Designin estetiikka ja toiminnallinen kauneus eivät rajoitu vain arjen estetiikkaan, vaikka arki niiden merkittävin ilmenemisalue onkin. Molemmat näistä näkökulmista pyrkivät kuljettamaan esteettistä teoriaa kohti suurempaa yhtenäisyyttä ja kokonaisvaltaisempaa näkökulmaa. Toiminnallisuuden liittäminen kauneuden yhteyteen ilmentää sitä, miten erityisesti arjessa erilaiset arvot ja tavoitteet eivät useinkaan ilmene puhtaina, vaan toisiinsa sekoittuneina. Arjen estetiikan kysymykset ovat suhteellisen lähellä myös tiettyjä kulttuurin tutkimisen ja käytännöllisen filosofian kysymyksiä. Esteettiset piirteet ohjaavat eettisiä valintoja ja verkottunut ihmiskunta on aikaisempaa välittömämmällä tavalla keskinäisriippuvainen. Kuluttajuus paikantuu yhdeksi keskeisimmistä arjen rooleista ja kuluttajuuden parina käsiteltävä estetisoituminen on viime vuosina yhä enemmän vaikuttanut arkielämän kuvaston sisältöihin ja luonteeseen. Elämäntavat ja kulttuuriset preferenssit vaikuttavat ympäristöihin lähellä ja kaukana, ja monesti pinnallisilta vaikuttavilla esteettisillä valinnoilla on laajat taustavaikutukset.

4.1 Arki ja taide

Toisessa luvussa käsittelemäni objektilähtöisen käsityksen mukaan arjen estetiikkaan kuuluvat kaikki esteettiset ilmiöt, jotka eivät kuulu ympäristöihin tai taiteisiin. On

ymmärrettävää, että estetiikka taiteen filosofiana tarkentuu taiteisiin. On yhtä lailla ymmärrettävää, että arjen estetiikka estetiikan laajentumisen alueena ei käsittele taiteita, koska taiteet on jo täysimääräisesti huomioitu. Seurauksena tästä historiallisesta tosiseikasta niitä käsitellään keinotekoisena eristyneinä monoliittisinä ilmiöinä. En esitä, että arkea pitäisi systemaattisesti ja aina eksplikoida taiteita käsiteltäessä, mutta on jollain tavalla oireellista, että taiteiden ja arjen välistä suhdetta ei ole käytännössä lainkaan käsitelty estetiikan tutkimuksessa. Jos estetiikassa haluttaisiin kulkea kohti yhtenäisempää teoriapohjaa, vaatisi se myös sen eri osa-alueiden välillä suurempaa hengittävyttä.

Huomioni on, että kun ylläpidämme toisensa poisrajaavaa suhdetta elämämaailmamme (yksityinen) ja taidemaailman (julkinen) välillä...on se sama kuin kyvyttömyys nähdä tosiasiallinen jatkuvuus näiden kahden maailman välillä, joita molempia määrittää ihmistenvälisyys ja sosiaalisuus. (Ratiu 2013, 20.)

Tuttuun arkiseen ympäristöön sisältyy usein taideteoksia. Asuinhuoneen seinällä voi esimerkiksi olla jonkin paikallisen taiteilijan tekemä maalaus tai päivittäin kuljettaville reiteille saattaa osua useitakin julkisessa tilassa olevia taideteoksia. Taideteokset, joita näemme riittävän usein ja näin tulevat meille poikkeuksellisen tutuiksi, siirtyvät kokemuksellisessa mielessä arkisen piiriin. Niistä tulee arjen kokemusmaailman vakaita osatekijöitä. Teokset ovat tietenkin edelleen taideteoksia, mutta yhtä lailla ne ovat merkittävä osa arkikokemusta. Kun taideteos tulee tällä tavalla tutuksi, kokemus siitä muuttuu. Teoksen ilmaisevat piirteet ja se mitä se tekee taideteoksena, siirtyy asteittain enemmän ja enemmän taka-alalle. Teoksen merkitys tutulta tuntuvan elämänpiirin kudelmassa sen sijaan lisääntyy. Teos alkaa muistuttaa ikään kuin vanhaa ihmisystävää. Taustalla on tieto siitä, mikä hän on. Samaan aikaan kiinnittämättä huomiota hänen ominaispiirteisiinsä voi luottaa hänen pysyvyyteensä ja hyväntahtoisuuteensa.

Ajatus siitä, että kaikki taiteen kokijat olisivat aina erityisen virittyneitä teosten vastaanottoon, lienee epärealistinen ja idealisoitu yleistys. Teoksia kohdataan spontaanisti ja valmistautumatta. Ja taidetta koetaan puolihuolimattomasti tai suorastaan jättämällä se huomiotta. Tällä on ainakin yksilön kokemuksen rakentumisen kannalta suuri merkitys. Sille, joka lenkkeilee päivittäin Helsingin Töölössä sijaitsevassa Sibeliuspuistossa, Sibelius-monumentti saattaa olla jotain mihin ei oikeastaan kiinnitä lainkaan huomiota. Tuolla se rakennelma on. Kriisi syntyisi lähinnä siitä, jos sitä ei yhtäkkiä siellä

olisikaan. Arki ja taide eivät tässä mielessä ole välttämättä niin selkeärajaisia kategorioita kuin on ajateltu. Taideobjekteista voi tulla niin tuttuja, että arkisuus peittää niiden ilmaissisällön. Toki voidaan myös sanoa, että taide on arjen tuolla puolen. Tällöin viitataan taiteeseen jonakin mikä ylittää arjen kokemuksen. Taiteissa voidaan olla käytännöllisten tarpeiden ja yllykkeiden tuolla puolen ja tutkia maailmaa näkökulmista, jotka poikkeavat omasta arjenkuvasta tai maailmankuvasta. Taide ei kuitenkaan toimi näin aina ja välttämättä.

Jokainen taiteilija alastaan riippumatta elää omaa arkeaan, joka ei varsinkaan nykyään ole läheskään aina taiteilijaelämää⁴⁸. Taitelijalla on oma arkensa. Siinä on omanlaistaan toisteisuutta joskus jopa enemmän kuin jollakin niin sanotun tavallisen työn tekijällä. Esimerkiksi laiteatteriin kiinnitetyn ja rooleja saavan näyttelijän arki on erittäin tiivistä ja aikataulutettua siinä, miten aamupäivällä harjoitellaan ja miten iltaisin on esitys. Tällaisessa elämässä näyttämötaiteellinen työ on mahdollista perustuen arjen rutiininomaisuuteen ja luotettavuuteen, minkä sisällä luovalla työllä on tilaa tapahtua. Innokkaalle galleriakävijälle näyttelyyn vievät reitit ja näyttelypaikat muodostuvat varmastikin arjen paikoiksi. Vaikka silmien edessä olevat teokset vaihtuvat, muodostuu niiden katsomisen tavoista ja siitä, miten kierretään, kohdistetaan huomiota, ajallisesti edetään ja kenties palataan teosten ääreen ainakin rytmiltään ja käytänteiltään arkinen kokemus. Paradoksaalisesti, mitä enemmän taiteiden kanssa ollaan tekemisissä joko tekijänä tai kokijana, sitä enemmän sen ympärille arki kutoutuu. Taiteen tila pienenee siinä mielessä, että suurempi osa asioista sen ympärillä tulee enemmänkin arkiseksi. Sisältäpäin taide kuitenkin kasvaa, kun erottelukyvyn lisääntyminen auttaa yhä enemmän syventymään nimenomaan työn tai teosten ilmaiseviin piirteisiin.

Taiteissa kuvataan ihmiselämää. Ei tietenkään aina, mutta jos nämä erilaiset kuvaukset poistettaisiin, suurta osaa taiteesta ei olisi. Sekin taide, joka ei kuvaa ihmiselämää, on elämällisten ihmisten tekemää. Tekijöiden elämä – arkikokemus on ei-esittävissäkin teoksissa läsnä, ei immanentisti, mutta taustoittavana tosiasiana. Kukin tekijä nostaa taiteissa esille niitä asioita, joihin pääsee käsiksi ja joita pitää näyttämisen arvoisena. Arkielämä on yksi tällainen merkittävä alue. Erityisesti esittävissä taiteissa arki

---

⁴⁸ Taiteilijaelämää viittaa tässä Ismo Alangon saman nimiseen musiikkikappaleeseen (Alanko, Ismo. *Taiteilijaelämää. PokoCD 164*, 1995.) kuin myös yleisesti sellaiseen taiteilijamyyytiin, jossa tasapainoiseen arkeen sitoutuminen nähdään haitallisena asiana taiteen tekemisen kannalta.

on taiteen aihe. Vaikka arjen helposti havaittava pintatason muoto olisi kuinka yksinkertainen tai monotoninen, tulee siitä taiteen aiheena hyvin merkitystiheää ja latautunutta. Ihminen apinalajina on käytännöllinen ja ainakin näennäisesti rationaalinen, mutta samoin maailman jäsentämisemme on symbolista ja tunneperustaista. Elämässä ja siis myös arjessa kaikki nämä puolet ovat läsnä. Arjen toimissa ilmaistaan arvoja ja arvostuksia nimenomaan toimimalla eikä niinkään sanomalla. Sama pätee myös taiteisiin. Kalle Päätalon Koillismaa-sarjan teokset eivät ole vain arjen mekanistisia kuvauksia.

Ainakin 1950-luvulta alkaen taide on tullut entistä enemmän arkeen myös siinä mielessä, että arki sellaisenaan toimii teosten estradina tai vähintäänkin arjen esineet ovat suoraan teosten raaka-aine.

Toiseksi väittäisin, että nykyisin on merkittävää päällekkäisyyttä arkielämä-, ympäristö- ja taideperustaisten esteettisten kokemusten välillä. (Hän)...todella huomioi viimeaikaiset kehityskulut taiteissa, jotka ovat väsymättömästi edistäneet tilanteen syntyä, kuten ympäristötaide, happeningit, performanssi, installaatiot, vuorovaikutteinen taide ja arkitaide, jotka jatkavat elämän ja taiteen rajan välistä häivyttämistä tai erityisesti luovat arkea simuloivia teoksia tai ovat viipale sitä. (Ratiu 2013, 21.)

Tämän ajan arjessa kuunnellaan tavallisesti paljon musiikkia, katsotaan televisiosarjoja ja elokuvia sekä luetaan kirjallisuutta. Kokemamme teknologisen käänteen myötä tuotetaan ja kulutetaan yhä enemmän tietoverkkoihin sijoittuvia sisältöjä. En tässä paneudu syvemmin viihteen, taiteen ja muun sisällön määrittelyn kysymyksiin vaan totean ainoastaan, että kategorioiden merkitys lieene pienentynyt (Ryynänen 2005, 155-158). Samaan aikaan harjaantuneisuuden merkitys minkä tahansa taiteeksi luokiteltavan tai vaikkapa urheiluviihteen vastaanoton kannalta on edelleen tärkeää. Koska näihin kulttuurisiin tuotoksiin paneudutaan suurelta osin älylaitteilla ja laitteet ovat kirjaimellisesti mobiileja, tilanteet, paikat ja hetket, joissa sisältöä kulutetaan ovat monenlaisia. Koska oikeastaan kaikki materiaali on saatavilla koko ajan ja aina voi painaa pause-painiketta, paneutuminen voi olla hetkellisempää, hyppivämpää ja myös ahmivaa, eli juuri sellaista kuin itse haluaa. Voisi ajatella, että tällaisen kehityksen myötä taiteet arkistuvat. Kysymys on kuitenkin enemmän siitä, että taiteita, taiteisiin liittyvää tai taiteenkaltaista sisältöä on enemmän, mutta se on osana arjen tilanteita ja kuvastoa (Naukkarinen 2005, 36–37). Oopperaan, tanssiesitykseen tai teatteriin meneminen ovat

edelleen tilanteina erottuvia. Puhelimet pyydetään laittamaan pois päältä, ja katsojien oletetaan haluavan antaa jakamattoman huomionsa alkavalle kokemukselle.⁴⁹

Suhteessa arkeen taiteista nostetaan esille useimmiten sen kyky luoda henkistä, sosiaalista ja jopa fyysistä hyvinvointia sen kuluttajille (Laitinen 2017). Estetiikan tutkimuksen kannalta tämä ei ole kuitenkaan erityisen oleellinen piirre. Sen sijaan se, miten taide luo erilaisia esittämisen tapoja, joita ryhdytään mukautetusti soveltamaan muilla elämän alueilla, on keskeisempää. Toiseen suuntaan kulkeva liike on siinä, miten kulutuskulttuuri ja viihde alkavat vaikuttaa taiteen sisältöihin ja siihen suhtautumiseen. Theodor Adorno on jo 1930-luvulla esittänyt kriittisiä huomioita tällaisesta taiteen fetisoitumisesta. Se perustuu monelta osin teknisen monistettavuuden mahdollisuuteen ja sen seurauksena taide banalisoituu ja ei oikeastaan enää toimi taiteena.

Teokset, jotka ovat fetisoinnin pohjana ja joista tulee kulttuurisia hyödykkeitä, kokevat tuloksena olemuksellisen muutoksen. Ne vulgarisoidaan. Epäoleellinen kulutus tuhoaa ne. Eivät vain ne muutamit uudestaan ja uudestaan soitetut asiat kulu puhki, kuten Sikstuksen Madonna makuuhuoneessa, vaan esineellistäminen vaikuttaa niiden sisäiseen rakenteeseen. Ne muuntuvat vihamielisten valtauksien rykelmäksi, joka ilmaistaan kuulijalle huipentumilla ja toistoilla, samalla kun sen kokonaisjärjestys ei ilmaise enää mitään. (Adorno 1991/2001, 40.)

Se miten arki matkii taiteen esitystapoja, perustuu juuri tällaiseen fetisoitumisen kokeneeseen taiteeseen. Tehdasvalmisteinen tyyllittelevää kirjasintyyppiä jäljittelevä puinen *Live, love & laugh* esinemuodossa oleva inspiroiva huoneentaulu, joita tuhannet ja taas tuhannet ihmiset asettavat itselle keskeisiin paikkoihin, ei ole mikään muu kuin kulutushyödyke. Mutta sen etymologia ja asemoituminen ammentaa ainakin välineellisesti olemassa olevasta taideperinteestä. Se matkii ja jäljittelee, mutta sen myötä ei tapahdu mitään erityisen syvällistä. Kaksi muuta asiaa, jotka tekevät taidemaisen arjessa matkimisen mahdolliseksi, ovat lisääntynyt vapaa-aika ja se, että työ voi olla oman elämän impressioiden ja kehystysten jakamista. En käsittele tätä ilmiötä työssäni laajemmin, mutta totean että myöhemmin käsiteltävät estetisoituminen ja kuluttajuus liittyvät kiinteästi tähän problematiikkaan.

---

⁴⁹ Suuri osa kaikista mahdollisista asioista, joita tässä 2020-luvun maailmassa tehdään, tehdään käyttämällä tietoteknisiä välineitä. Tämä pätee ainakin ns. kehittyneisiin maihin. Mikäli kehitys jatkuu ennustetun kaltaisena, voivat tulevaisuudessa ne tilanteet, joissa irrottaudutaan laitteista muodostua sellaisenaan erityisiksi kokemuksiksi.

4.2 Design ja toiminnallinen kauneus

Design ja toiminnallinen kauneus eivät rajoitu pelkkään arjen estetiikkaan, mutta arki on niiden kohdalla keskeisin ilmenemisen paikka. Käsittelyni perustuu Jane Forsey'n teokseen *The Aesthetics of Design*⁵⁰ ja Glenn Parsonsin ja Allen Carlsonin teokseen *Functional beauty*⁵¹.

Verrattuna kaikenlaisiin aistivälitteisiin arkikokemuksiin Design tarjoaa Forsey'n mukaan mahdollisuuden selkeärajaisempaan esteettiseen teoretisointiin arjen kontekstissa.⁵² Taiteet, käsityöt ja design muodostavat kolme selkeärajaista esteettisen arvostamisen kategoriala, joita kaikkia voi lähestyä suhteellisen vakiintuneista esteettisistä lukutavoista käsin. Forsey'n mielestä arjen estetiikkaa tulisi laajentaa tällaisten selkeiden esteettisten objektien kautta. Hänen mielestään sellaiset arjen estetiikkaan kuuluvat ilmiöt kuten hiekkatien pinnan värien ja tekstuurien kirjo tai auringon lämpö iholla kuuluvat myös ympäristöestetiikan alaan. Sellaiset ilmiselvät arjen ilmiöt kuten siivoaminen, pilkkominen ja korjaaminen eivät oikeastaan ole edes riittävän selkeärajaisia objekteja tarkastelun kohteeksi ottamisen kannalta. (Forsey 2013, 68 & 237.)

Design-objekti on Forsey'n mukaan määritelmällisesti aina toiminnallinen, läsnä oleva, massatuotettu ja mykkä.⁵³ Design-esineitä synnyttävä suunnittelutoiminta on luonteeltaan täsmällistä, rationaalista ja yhteistyössä tapahtuvaa. Tämä toiminta voi olla spontaania ja luovaa, mutta suunnittelutyössä luovuuden ei tarvitse olla ensisijainen lähtökohta. Design-esineet ovat massatuotettuja ja siksi keskenään samanlaisia tuotteita on suuri määrä. Silti näillä esineillä on niihin itseensä paikantuva yksilöllisyys.

Designprosessin lopputuote on tarkoituksellisesti toiminnallinen esine, joka prosessin luomana tunnustetaan tietyksi esineeksi ja joka on omalaatuinen ja yksilöllinen perustuen sen näkyviin ja muodollisiin piirteisiin. (Forsey 2013, 68.)

Design-esine voidaan irrottaa arkiympäristöstään ja asettaa näytteille museomaisiin tiloihin siten, että se omaksuu taide-esineen roolin. Forsey käyttää tästä ilmiöstä nimitystä

⁵⁰ Suom. Designin estetiikka.

⁵¹ Suom. Toiminnallinen kauneus.

⁵² Forsey suhtautuu kriittisesti niihin näkemyksiin (Esim. Irvin, Sherri 2008a. *Scratching an Itch. The Journal of Aesthetics and Art Criticism* No. 66:1, 25–35.), joidenka mukaan kaikki aistimelliset tunteukset ovat esteettisiä laadultaan.

⁵³ Engl. *functional, immanent, mass-produced, mute*.

”designerinkultti”⁵⁴. Tällöin suunnittelijaa kohdellaan kuten taitelijaa. Hänen tuotostaan arvioidaan kuin taiteita tulkittaisiin tutkiskellen, arvioiden ja pohdiskellen, mutta ei kuitenkaan käyttämällä. Käsityöesineitä on asetettu museoihin esille museoiden syntymästä alkaen ja näin ne ovat ikään kuin siirtyneet kategoriasta toiseen. Samalla tavalla näytteille asetettu arjen esine muuttuu ja muuttuu, vaikka sen muodollinen ilmiasu on edelleen sama.⁵⁵ Koska suurin osa esineistä 2000-luvulla on teollisesti valmistettuja ja koska kaikkien niiden taustalla on suunnittelutyötä, suurin osa arjen objekteista on designin synnyttämiä. Monien näiden esineiden kohdalla emme ole tietoisia siitä, kuka tai ketkä ne on suunnitellut. Tiskiharjan tai pyykkipojan asema ei perusihmisen elämismaailmassa ole millään tapaa erityinen. Kaikkien esineiden kohdalla emme ole edes tietoisia valmistajasta tai valmistusmaasta. Hyvä design ei ole aina palkittua tai paikannu johonkin tiettyyn nimeen. Esine ajaa asiansa, kun se toimii tarkoitetulla tavalla.

Työkalut eivät varasta huomiotamme vain silloin kun ne rikkoutuvat, vaan huomaamme ne myös silloin kun ne toimivat erityisen hyvin, kun ne täyttävät tehtävänsä vaivattomasti ja sulokkaasti ja siten varastavat huomiomme. (Forsey 2013, 241.)

Forseyn mukaan edellä kuvailtu kokemus on tyypillinen korkeatasoisen designin mahdollistama esteettinen kokemus. Näiden valioesineiden erityisyys perustuu siihen, miten hyvin ne täyttävät käytännöllisen tehtävänsä. Kuten aikaisemmissa luvuissa on esitetty, arjen estetiikka voidaan tiivistää tuttuuden estetiikan ja esille nousevien erityisten kokemusten väliseksi jännitteiseksi kentäksi. Designiin liittyvät kokemukset voivat asettua samanaikaisesti näihin molempiin ääripäihin. Tuolit, veitset ja kahvipannut ovat erinomaisimmillaankin kokijalleen edelleen hyvin tavallisia ja epäyllättäviä esineitä. Niiden esille nouseminen ja niiden erityisyys taas perustuu niiden laadullisiin piirteisiin, jotka saavat ne erottumaan muista vastaavan kaltaisista esineistä. Kun on kohdannut poikkeuksellisen hyvän tai omaan käteen poikkeuksellisen hyvin sopivan työkalun, on tyypillistä sanoa esimerkiksi näin: ”En olisi uskonut, että vasara voi olla näin hyvä.”⁵⁶ Forseyn mukaan parhaat design-tuotteet vaativat huomioimaan ne esteettisesti

---

⁵⁴ Engl. *cult of the designer*.

⁵⁵ Readymade-teokset, kuten Marcel Duchampin *Suihkulähde* (1917) tekevät samankaltaisen loikan siirtymällä arjen käytännöllisten esineiden luokasta taideteosten luokkaan.

⁵⁶ Jopa huonommin toimiviin välineisiin ollaan useimmiten tyytyväisiä siihen saakka, kunnes päästään käyttämään parempia välineitä. Tämän jälkeen voi olla vaikea palata paremmin toimivista välineistä heikommin toimiviin välineisiin. Vaikka kalu toimii ja toimi etenee, joku siinä hiertää ja jotain puuttuu.

kognitiivisen, käytännöllisen ja moraalisen huomioimisen sijaan. Designin tapauksessa kauneus tulee esille vain käytössä, ja kuppi tai kippo saa kiittävän hyväksyntänsä erinomaisen käytettävyytensä myötä. Näin esitettynä tarkoituksella tietynlaiseksi suunnitellun käyttöesineen kauneus on nimenomaan toiminnallista. (Forsey 2013, 67–71.)

Parsons ja Carlson perustelevat toiminnallisen kauneuden keskeisyyttä palauttamalla käsitteen synnyn antiikin filosofiin. Sekä Sokrates että Ksenofon ovat omissa kirjoituksissaan muotoilleet opin kauneudesta niin, että se liittyy olentojen ja esineiden sopivuuteen ja kykyyn suhteessa johonkin toimintaan. (Parsons&Carlson 2008, 2–3.) Kauneus on tällöin soveltuvuutta ja rumuus soveltumattomuutta. Tällainen tapa käyttää sanaa kaunis vaikuttaa hyvin luontevalta suhteessa tavallisiin kielenkäyttötapoihin. Kaunis esine arvioidaan aina omaan luokkaansa kuuluvana. Kaunista ovea arvioidaan eri tavalla kuin, kaunista juh lamekkoa. Kauniin oven perusedellytys on se, että se toimii ovena. Galleriakodin seinustalle ripustetun jollain tavalla rikkoutuneen, mutta edelleen kasassa pysyvän patinoituneen ja maalipinnaltaan hilseilevän puusepän tekemän vanhan oven esteettinen arvostaminen ei perustu suoraan sen toiminnallisiin ominaisuuksiin. Tässäkin tapauksessa ovi on nostettu pois omasta maailmastaan ja siitä on tullut esine, joka viittaa sellaisiin asioihin kuin toiminnalliset ominaisuudet, käsityötaito, mennyt aika tai maalaiselämän näkeminen romantisoidussa valossa. Toiminnallisen sijaan tämä ovi on enemmänkin tarinallinen ja käsityötaiteellisesti tarkasteltu esine.

Toinen perustelu toiminnallisen kauneuden tueksi on sen suuri määrä elämismailmoissa. Esimerkiksi taidegalleriaan tai koskemattomaan luontoon sijoittuvat perikuvalliset esteettiset kokemukset ovat arkielämän virran ulkopuolella. Nämä kokemukset ovat verrattain harvinaisia suurelle osalle ihmisistä. Kaupungistumisen ja viihteen voittokulun myötä on ehkä yhä enemmän näin. Lähes jokaisella on kuitenkin kokemuksia arkeen luonnostaan kuuluvista nautinnoista kuten ruuan valmistuksesta, auton ajamisesta, työkalun käyttämisestä jne. Näihin kaikkiin sisältyy toiminnallinen puoli. Esteettinen teoria, joka sivuuttaa näin suuren osan esteettistä elämää, on jollain tavalla epäonnistunut. Esteettisen kokemuksen pitäminen täysin irrallisena arkielämästä on suhteellisen viimeaikainen kehityskulku länsimaaisessa ajattelussa.

On olemassa kulttuureita, joissa tällaista erottelua ei ole. (Parsons&Carlson 2008, 167–168.)

Toiminnallisen kauneuden keskeisyyttä voidaan perustella myös sillä, miten sen avulla arjen objekteille voidaan luoda viitekehys, josta seuraa mahdollisuus erotella keholliset ja esteettiset nautinnot selkeästi toisistaan. Estetiikan alaa voidaan näin laajentaa sumentamatta esteettisen kokemuksen ehtoja liikaa.

Lainataksemme George Dickieltä, taidemaailma juurruttaa taideteokset selkeärajaiseen vallitsevien käytänteiden muottiin, joka ohjaa ja muokkaa esteettistä arvostamista. Arkielämän maailman objektit taas ovat täysin vailla tällaisia esteettistä arvostamista ohjaavia vallitsevia käytänteitä. (Parsons & Carlson 2008, 191.)

Taidemaailma tarjoaa rikkaan kulttuurisen taustan, joka ohjaa taiteiden vastaanottoa. Se luo käytänteitä, normittaa sekä luo vakiintuneita tapoja. Näin rakentuva kokonaisuus toimii paikkana, jossa taideteosten kompleksinen esteettinen arvostaminen tulee mahdolliseksi. Arjen ilmiöt ovat sen sijaan tuuliajolla ihmiselämän lukuisten muiden virtojen vietävänä. Kirjoittajat esittävät, että tästä kummunne halu palauttaa arjen esteettiset ilmiöt koskemaan läheisesti kehollisia tuntemuksia. (Parsons 2008, 191.)

Parsons ja Carlson esittävät edelleen, että arjen estetiikan määrittelyssä ei tarvitse turvautua tällaiseen epämääräisyyteen, vaan liittämällä toiminnallisuuden käsite esteettisiin piirteisiin voidaan saada syvällisempi ymmärrys arjen esteettisistä piirteistä. He väittävät, että toiminnallisuus on useimmissa arjen estetiikkaa käsittelevissä kirjoituksissa joko sivuutettu täysin tai sitä on käytetty moniaistisen käyttökokemuksen kepeästi otettavana lisäalueena. He kritisoivat muun muassa Yuriko Saitoa siitä, että hänen käsittelyssään toiminnallisuudesta tulee suhteessa esteettisyyteen vain hieman ja pinnallisesti vaikuttava koristeellinen tekijä.

Toiminnallisia ominaisuuksia ei näin käsitetä esteettisen arvon kiinteänä osatekijänä, vaan täydentävien kehollisten nautintojen onnekkana lähteenä, johon pääsemme käsiksi käyttäessämme esinettä: raajojemme sulava liike, miellyttävät käsinkosketeltavat tuntemukset ja niin edespäin. (Parsons&Carlson 2008, 190.)

Jos toiminnallista kauneutta halutaan lähestyä tällaisena omaehtoisena ilmiönä eikä edellä mainitun aistimellisen nautiskelevan asenteen pohjalta, se voi olla hyvinkin tuore ja hedelmällinen näkökulma arjen esteettisiin kysymyksiin. Esineiden asianmukainen käyttö näyttää muodostavan esteettistä arvostamista ohjaavan ja muokkaavan

määriteltyjen käyttötapojen mallin, joka on kuin taidemaailman teosten vastaanottoa ohjaavat vallitsevat konventiot. Auton, nostokurjen tai tuolin käyttötarkoituksen ymmärtäminen auttaa tunnistamaan kunkin eleganttiutta tai sen puuttumista. Arjen esineiden käyttötavat ja kategoriat ovat huomattavan vakiintuneita ja pysyviä. Huomion kiinnittäminen esineiden käytännöllisiin ominaisuuksiin ja niistä kumpuaviin esteettisiin piirteisiin tarjoaa vaihtoehtoisen tarkastelutavan suhteessa esimerkiksi perinteiseen deweylaiseen arjenestetiikkakäsitykseen. Toiminnalliseen estetiikkaan keskittyminen mahdollistaa perinteisen erottelun ylläpitämisen esteettisten nautintojen ja kehollisten nautintojen välillä. Toiminnallista kauneutta ovat esteettiset ominaisuudet, jotka tulevat esille sen toimintaan liittyvään tietoon perustuen (Parsons&Carlson 2008, 191).

Toiminnallisesta kauneudesta ja designin esteettisestä arvostamisesta tehdyt havainnot ohjaavat kiinnittämään huomion käytettävyyteen yhtenä esteettistä kokemusta määrittävänä ja rikastavana tekijänä. Tässä esittelemäni kirjoittajat onnistuvat perustelemaan tämän seikan hyvin. Toiminnallisuus vaikuttaa kiistattomasti tiettyjen esineiden esteettiseen arvostamiseen, ja design-esineiden käyttötarkoitukset määrittävät eniten niiden muotoa. Niin Parsonsin ja Carlsonin kuin myös Forsey'n valitsema näkökulma aiheeseen ja valittu esteettisen kokemuksen määritelmä rajaa käsittelyä ja tekee siitä osittaista. Kaukoastien ensisijaisuutta korostetaan ja kokemuksellisuuden sijaan esineen tulee olla selkeärajainen objekti, johon huomio kiinnittyy. Näin jää tavoittamatta suuri määrä fenomenologisempia toiminnallisuuteen liittyviä esteettisiä piirteitä. Toiminnallisuudesta halutaan näin hyödyntää sen tiedollinen anti, mutta ei niinkään sen kädet santaan -tyyppistä kokemuksellista ulottuvuutta.

4.3 Estetisoituminen ja kuluttajuus

Perustelen estetisoitumisen ja kuluttajuuden huomioimista rinnakkain erityisesti sillä, miten ensiksi mainittu on vaikuttanut jälkimmäisen ilmenemismuotoihin. Se miten arjen estetisoituminen ilmenee, on seurausta vapaakaupan ja kaupunkikeskusten funktioiden muuttumisesta. Kaupunki on yhä enemmän kaupan ja yhä vähemmän hallinnon ja kansalaisuuden tila. Estetisoituminen⁵⁷ käsitteenä on kriittisesti latautunut ja yleisesti sillä viitataan ilmiöön, jossa ihmiselämän eri puolia ryhdytään yhä enemmän hahmottamaan

---

⁵⁷ Engl. *aestheticization*.

ja arvioimaan esteettisin perustein. Tämä kehitys on kiistatta vaikuttanut kuluttajuuteen.⁵⁸ Estetisoitunut kuluttajuus taas vaikuttaa suoraan sellaisiin ilmiöihin kuten luonnonvarojen käyttö, ympäristönsuojelu ja kulttuurinen köyhtyminen. Kaikkiin näihin, mutta myös moneen muuhun asiaan, moderni kulutusyhteiskunta jättää jälkensä.

Esteettiset arvot ohjaavat käyttäytymistämme ja vaikuttavat siihen, miten kohtelemme luontoa ja kulttuuriympäristöjä. Suurin osa haluaa asua kauniissa, mukavassa asunnossa, ja pyrimme hankkimaan kodin ja sen esineitä tätä silmällä pitäen. Esineet valmistetaan, niitä markkinoidaan, käytetään ja jossain vaiheessa kierrätetään ja heitetään pois, mikä kaikki vaikuttaa ympäristön tilaan. Joitakin asioita haluamme säästää ja huoltaa juuri niiden tarjoaman esteettisen nautinnon takia, ja näin vähennämme ympäristöön kohdistuvaa räsitusta. Esteettiset arvot voivat siis johtaa ympäristöystävällisiin tekoihin, mutta aivan yhtä hyvin houkuttaa tuhlaamaan luonnonvaroja. (Naukkariinen 2011, 205.)

Sekä ympäristöestetiikassa että arjen estetiikassa on ilmennyt puheenvuoroja, joita kutsutaan vihreäksi estetiikaksi⁵⁹. Se perustuu näkemykselle, jonka mukaan estetiikalla tulisi olla ainakin osittain normatiivinen rooli ja näin se voisi opastaa siihen, miten elämää tulisi elää ja ympäristöjä käyttää. Elämän osalta pyrkimys on kohti merkityksellisyyttä ja ympäristöjen osalta kohti niiden kestävyyttä ja arvostamista itsenään. Kaikkien pinnallisimpienkin esteettisten ilmiöiden ja valintojen taustalla on olemassaolon mahdollistava aineellinen perusta. Kuluttajuuteen ei tässä sisällykään vain sen ilmenevät piirteet, vaan vähintään yhtä tärkeänä osatekijänä on sen seuraukselliset tekijät.

Estetisoitumisella voidaan tarkoittaa useampaakin eri asiaa. Ossi Naukkariinen on artikkelissaan *Taiteistumisen muodot* (Naukkariinen 2005, 14–19.) kuvaillut tarkemmin näitä eri tapoja ymmärtää kyseinen käsite. Ensimmäinen ja yksinkertaisin tapa ymmärtää estetisoituminen, on käsittää se kehityksenä, jossa esteettisillä piirteillä on aikaisempaa suurempi merkitys. Äärimmilleen vietynä estetisoituminen voi tarkoittaa sitä, että tiedollisten, moraalisten tai käytännöllisten perustelujen sijaan erinäisiä valintoja ohjaavat täysin niihin liittyvät esteettiset piirteet.

Esteettisyys taas sopii joustavuutensa vuoksi hyvinkin erilaisten asioiden arviointiperiaatteeksi ja siten toiminnan ohjaajaksi. Milloin ja missä tahansa voidaan arvioida esimerkiksi sitä, onko kohdattu asia – auto, mies, elämäntarina,

⁵⁸ Ilmiötä voitaisiin perustellusti lähestyä myös Pierre Bourdieun makujen ja sosiaaliluokkien muotoutumisen teoriaan perustuen (*La Distinction* 1979). Jätän tämän näkökulman tarkoituksella käsittelyn ulkopuolelle.

⁵⁹ Engl. *Green aesthetics*. Samasta ilmiöstä on käytetty myös nimitystä *ekologinen estetiikka*.

ruoka-annos, asunto, juoksulenkki, työpaikka – kaunis elegantti tai tylsä, ja päättää sen suhteen tältä pohjalta. (Naukkarinen 2005, 15.)

Heikossa muodossaan estetisoituminen viittaa siihen, että esteettisten piirteiden merkitys on lisääntynyt. Vahvassa muodossa se on omalla keskeisyydellään tukahduttanut muihin arvoalueisiin perustuvat huomioonnot. Estetisoitumisesta puhuminen ei sinällään kerro miten se käytännössä ilmenee. Erilaisissa asentajan töissä toimivien ihmisten aikaisempaa puhtaampien työvaatteiden käyttö samoin kuin yritysten aikaisempaa ammattimaisemmat verkon mediasisällöt ilmentävän nekin estetisoitumiskehitystä. Esimerkkejä ja ilmenemisalueita on rajattomasti. Estetisoituminen, joka ei perustu esteettisten piirteiden välineelliseen hyödyntämiseen taa valheelliseen identiteettien kiillotukseen voi olla merkittävästi kulttuuria rikastuttava kehityskulku.

Toinen tapa käsittää estetisoituminen perustuu sosiologi Gerhard Schulzen tapaan viitata sillä elämyksellisyyden entistä tärkeämpään rooliin (Schulze 1993)⁶⁰. Elämisperustaisuutta ilmenee tyypillisesti vauraissa maissa ja hyvin toimeentulevien ihmisten kohdalla. Se on seurausta mahdollisten valittavien asioiden runsaudesta. Valittavat asiat eivät ole monestikaan ihmisen perustarpeiden kannalta välttämättömiä, joten elämysarvo nousee merkittäväksi valintaa ohjaavaksi tekijäksi. Näin voi olla niin työuraan, kulutuskäyttäytymiseen, harrastuksiin kuin myös ihmissuhteisiin liittyvissä tilanteissa. Voidaan ajatella, että eräät ekspansioinistisen position huomioiden arjen estetiikasta voidaan selittää myös elämyksellisyyden kautta. Deweyläisittäin ymmärretyn erityisen kokemuksen ja tässä tarkoitetun elämyksellisyyden ero perustuu pieneen eroon käsitteiden käytössä, erityisesti siinä miten tietty kokemus nimetään. Toki erityisten kokemusten ajatellaan useimmiten olevan hienovaraisempia ja kontemplatiivisia elämysten ollessa karkeampia ja viihteellisempiä.

Kolmas tapa käyttää käsitettä estetisoituminen on viitata sillä ilmiöön, jota kutsutaan kulttuurin visualisoitumiseksi, kuvallistumiseksi tai ”kuvalliseksi käänteeksi”⁶¹ (Naukkarinen 2005, 16.). Näin käytettynä termillä tarkoitetaan kaikkinaista kuvien ja visualisuuden nousemista aikaisempaa keskeisemmäksi. Kehityksen mahdollisena haittapuolena on eräänlainen sisällöllinen eroosio. Sellaiset aikalaisilmiöt kuten huomiotalous, tarinatalous tai ajatus siitä, että yritys haluaa palkata ennen kaikkea hyviä

⁶⁰ Schulzen mukaan elämyshakuisuus liittyy ilmiönä lisääntyneeseen individualismiin.

⁶¹ Engl. *Pictorial turn*.

tyyppejä, liittyvät kuvallisen käänteen problematiikkaan. Kehityksen seurauksena sisällöllistä osaamista tärkeämmäksi on tullut se, miten asiat paketoidaan ja esitetään. Viime vuosina varsinkin yhteiskunnallisen vaikuttamisen alueella on havaittavissa kehitys, jossa objektiivisten faktojen merkitys yleisen mielipiteen muodostumiselle on pienentynyt, ja vaikuttavuuteen pyritään ennen kaikkea vetoamalla tunteisiin ja henkilökohtaiseen vakaumukseen. Ilmiöstä käytetään myös nimitystä totuuden jälkeinen aika.⁶² Se ei ole lähtökohdiltaan esteettinen ilmiö, mutta sen toimintalogiikka perustuu nimenomaan esteettisten ja tarinallisten piirteiden hyödyntämiseen. Esittämisen tavoista on tullut monen työn ydinsisältö. Samaa mentaliteettia sovelletaan myös henkilökohtaisissa elämissä, ja se on keskeinen sosiaalisen median toiminnan logiikalle. Sosiaalisen median esittämistavat säteilevät luonnollisesti myös arkielämän muille alueille. Vaikka sosiaaliin suhteisiin ovat aina sisältyneet vaikutelmat, joita itse kukin omalla käytöksellään välittää, on kaikenlaisten asioiden ilmentäminen muuttunut aikaisempaa tarkoitushakuisemmaksi ja tiheämmäksi.

Neljäs tapa ymmärtää estetisoituminen on aistimellisuuden ja ruumiillisuuden korostuminen. Tämä ei liity niinkään kulttuurisiin ilmiöihin vaan on enemmänkin filosofian sisäinen vastaliike suhteessa idealistisesta perinteestä kumpuavaa käsitteellisyyden, rationaalisuuden ja puhtaan järjen ylivaltaa vastaan. Viides tapa puhua estetisoitumisesta on käyttää sitä taiteistumisen synonyyminä. Sillä tarkoitetaan taiteista vaikutteita ottavien, taiteiden kaltaisiksi tulkittujen ja taiteen lukutavoilla vastaanotettujen ei-taide ilmiöiden yleistymistä. (Naukkarinen 2005, 18.)

Naukkarisen estetisoitumista koskevat huomiot ovat viidentoista vuoden takaa ja on selvää, että monet hänen esittämistään kehityskuluista ovat entisestään voimistuneet käynnissä olevan teknologiamurroksen myötä. Uudet teknologiset ratkaisut vaikuttavat ihmisten arkeen ainakin kahdella tavalla. Teknologia muokkaa yhteiskunnan toimintoja ja palveluita ja siten vaikuttaa kansalaisten elämään. Lisäksi teknologia luo verkostoja sekä viestimisen ja toiminnan tapoja, jotka ovat kansalaisten hyödynnettävissä ja valittavissa heidän henkilökohtaisissa elämässään. Jos estetisoitumiskehitykseen sisällytetään kaikki tässä esitetyt merkitykset, pystyy se selittämään hyvin suuren joukon arjen estetiikkaan ja ennen kaikkea sen viimeaikaiseen muutokseen liittyviä piirteitä.

---

⁶² Engl. *Post-truth*.

Tällaisessa aiheen käsittelyssä näkökulma on merkittävästi erilainen verrattaessa sitä tuttuuden ja vierauden tai toiminnallisen kauneuden teemoihin.

Yuriko Saito on kiistatta yksi keskeisimpiä hahmoja arjen estetiikan muotoutumisen kannalta. Paikansin hänen ajattelunsa toisessa luvussa arkisuuslähtöisiin ja objektilähtöisiin lähtökohtiin. Kolmannessa luvussa totesin hänen kantansa asettuvan restriktiivisen position piiriin. Näiden jäsentelyiden lisäksi Saiton arjen estetiikan lähestymistä määrittelee kaksi erityistä piirrettä. Ensiksi hän näkee arjen estetiikan mahdollistavan estetiikan tutkimuksen, joka ei ole länsimaisen kulttuurikäsitteiden ylivoimaa väärinymmärtämää. Arjen estetiikkaa pitäisi lähestyä niin, että siinä ei kolonisoida toisia kulttuureja. Arjen estetiikan avulla voidaan estetiikan tutkimukseen sisällyttää ilmiöitä, jotka eivät ole yhteensopivia länsimaisen taiteenfilosofian lähtökohtien kanssa. Toiseksi Saito esittää, että arjen estetiikalla tulisi deskriptiivisen lähestymistavan sijaan olla pelottomasti normatiivinen rooli. Aihetta käsittelevien kirjoitusten ei tulisi vain kuvailla olemassa olevia ilmiöitä, vaan kertoa mitä on hyvä, rikas, toivottava ja kestävä arjen esteettisyys. (Saito 2011, 11–14.)

Monet kommentaattorit ovat myös huomauttaneet, että nykyaikaisessa tyyli-tietoisessa yhteiskunnassa, estetiikka on yksi eniten vaikuttavista tekijöistä kuluttajien hankintapäätösten takana, pahentaen heidän tuhlailevaa tapansa heittää pois toimivia, mutta muodista pois menneitä esineitä. (Saito 2011, 18.)

Saito nostaa esille sellaisia käsitteitä kuin ”esteettisen voima”, ”vihreä esteettinen herkkyys” ja ”esteettinen pitäisi”⁶³. *Esteettisen voima* viittaa siihen, kuinka arkipäivään sijoittuvat maut, mieltymykset ja päätökset eivät ole vähäpätöisiä eivätkä seurauksettomia, vaan vaikuttavat yllättävän paljon ihmisten asenteisiin ja tekoihin. Esteettisesti motivoituneilla valinnoilla saattaa olla yllättävät, kasautuvat ja kauaskantoiset seuraukset. *Vihreällä esteettisellä herkkyydellä* Saito lähestyy sellaisia esteettisiä ilmiöitä kuten pikkutarkasti hoidettuja nurmialueita, joiden havaittavat pintaesteettiset piirteet saattavat olla hyvin miellyttäviä ja kulttuurisesti arvostettuja, mutta joiden ylläpitäminen on kastelutarpeen, keinolannoitteiden käytön ja usein toistuvan moottoroidun ruohonleikkuun vuoksi hyvin kuormittavaa ympäristölle. Tällainen herkkyys on siis samanaikaista tietoisuutta objektin näennäisen viattomasta miellyttävyydestä tai kauneudesta sekä sen haitallisesta vaikutuksesta ympäristöön.

⁶³ Engl. *the power of the aesthetic, green aesthetic sensibility & aesthetic ought*.

Esteettinen pitäisi on peräisin Marcia Eatonin ilmiöiden esteettisten ja eettisten ulottuvuuksien pohdinnoista ympäristöestetiikan kontekstissa (Eaton 1998/2003, 91). Eatonin näkemyksen mukaan, jos halutaan luoda kestäviä ympäristöjä, tulee kysymyksen mitä ihmiset pitävät kauniina lisäksi kysyä mitä ihmisten tulisi pitää kauniina. Vastauksen, joka viimeiseen kysymykseen tulisi saada, tulisi ilmaista sellaista asiantilaa, joka on ekologisesti kestäväällä perustalla ja silti esteettisesti mielekäs. Yhdyskuntasuunnittelu, yksittäisen ihmisen yksittäiset kulutusvalinnat ja kaikki toiminta näiden välillä luo arjen todellisuuden, joka on enemmän tai vähemmän kestäväällä perustalla. Estetisöimiskehityksen ja kuluttajuuden seuraukselliset tekijät liittyvät tiivistä yhteen. (Saito 2011, 16–19.)

Saiton käyttämän kuvailevan *vihreä esteettinen herkkyys* -käsitteen asemesta voidaan puhua myös syväesteettisen lukutavan valitsemisena pintaesteettisen lukutavan sijaan. Tällaista pinta- ja syväesteettisyyden erottelua on esittänyt muiden muassa Wolfgang Welsch. Pintaesteettisellä lukutavalla tarkoitetaan esteettisen objektin lähestymistä ilman minkäänlaista tiedollista taustoitusta. Siinä keskitytään vain nauttimaan sen aistittavista piirteistä. Pintaesteettinen lähestyminen tekee mahdolliseksi nauttia esteettisistä kokemuksista, jotka ovat esimerkiksi haitallisia tai moraalittomia. Syväesteettisessä lukutavassa ollaan tietoisia ilmiön taustatekijöistä samoin kuin sen mahdollisista seurauksista. (Welsch 1997, 2–3.)

Vihreän esteettisen herkkyyden ja syväesteettisen lukutavan kaltaista ajatusta on kehittänyt edelleen Jonathan Maskit artikkelissaan⁶⁴, joka tuo rinnakkain tarkasteltavaksi esteettiset piirteet tässä ja esteettiset piirteet muualla (Maskit 2011). Maskitin perusväittäämä on, että usein kun esteettistä arvoa lisätään yhdessä paikassa vähentää se esteettistä arvoa toisaalla. Jo perusinfrastruktuurin rakentaminen vaatii raaka-aineita, esimerkiksi louhitaan maa-aineksia, kaadetaan puita ja valmistetaan teollisesti rakennuskemikaaleja. Tällaisella toiminnalla on muualle kuin rakennuspaikkaan paikantuvia kielteisiä esteettisiä vaikutuksia. (Maskit 2011, 91–106.)

Samantyyppisiä toisaalle sijoittuvia kielteisiä esteettisiä vaikutuksia sisältyy myös kuluttajuuden ja elämäntapojen kysymyksiin. On ilmiselvää, että viimeisen sadan vuoden aikana kulttuuria on alkanut yhä enemmän määrittää globaali ulottuvuus lokaalin ulottuvuuden sijaan. Tämä asettaa oman haasteensa myös esteettiselle arvostamiselle,

⁶⁴ Artikkelin nimi: *The Aesthetics of Elsewhere: An Environmentalist Everyday Aesthetic*.

koska varsinkin ei-taidemaailmaan sijoittuvien ilmiöiden rajat ovat usein hyvin epämääräisiä ja kaukana meistä itsestämme. Voidaan perustellusti esittää kysymys, onko esteettisen kokemuksen ja esteettisen arvostamisen käsitteitä järkevä muokata siten, että ne vaativat huomioimaan ei vain tiedollisia seikkoja vaan myös esteettisiä piirteitä, jotka eivät ole välittömässä havaintomaailmassamme. Maailma on pienentynyt ei vain tavaroiden kulkureittien osalta, vaan myös kaiken tiedon välityksen osalta. Esimerkkinä tästä viime vuosina lisääntynyt tiedonvälitys koskien pikamuodin käyttöön ja tuotantoon liittyviä ekologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia haittavaikutuksia on alkanut vaikuttaa pukeutumisen esteettisiin ideaaleihin ja ihmisten kulutuskäyttäytymiseen.⁶⁵

Saiton esittämät kolme ajatusta vihreästä estetiikasta, Welschin ajatus syväesteettisen lukutavan mahdollisuudesta ja Maskitin eri sijainnit kokonaisvaltaisemmin huomioiva lähtökohta lähestyvät kaikki ympäristöestetiikan suuntausta, jota kutsutaan tiedeperustaiseksi kognitivismiksi (Carlson 2015). Se esittää, että luonnonympäristöjä koskevalla tieteellisellä tiedolla voi olla ja tulisi olla merkittävä rooli luonnonympäristöjen esteettisessä arvostamisessa. Tieteellä voi olla samankaltainen rooli suhteessa luontoon kuin taidetta koskevalla historiallisella ja kriittisellä diskurssilla on suhteessa taiteisiin. Jos tätä samaa lähtökohtaa halutaan soveltaa arjen esteettiseen arvostamiseen, voidaan todeta, että myös arjen ilmiöillä on historiallinen, kulttuurinen ja luonnoksi tulkittuun maailmaan sijoittuva taustansa. Arjen ilmiöihin liittyvä tieteellinen ja muu tieto voi toimia hyvin perusteltuna esteettistä arvostamista ohjaavana osatekijänä.

On pohdittu millä perusteella arjen estetiikan halutaan niin suurelta osin olevan normatiivista, valistavaa ja tiedonlisäämiseen tähtäävää. Tätä perustellaan ennen kaikkea sillä, että toisin kuin taiteissa, arjen esteettiset arvostelmat johtavat lähes aina tekoihin. Taiteisiin paikantuvat esteettiset kokemukset liikuttavat jotain sisimmässämme ja kenties tuottavat ajan myötä jonkinlaista konkreettista liikettä ja toimintaa maailmassa. Mutta arjen esteettiset kokemukset ohjaavat välittömästi tekemään tekoja kuten heittämään pois, järjestämään, korjaamaan, hankkimaan jne. On kohtuullista odottaa, että arjen esteettisiä valintoja ei ohjaisi pelkästään oman esteettisen mielihyvän tavoittelemisen vaan myös

---

⁶⁵ Tätä näkemystä voi perustellusti kritisoida ja sanoa, että kyse on hyvin toimeen tulevien ja etuoikeutetussa asemassa olevien ihmisten kasvojen pesusta. Esim. URL: <https://www.greenpeace.org/finland/blogit/2812/9-syyta-luopua-black-fridayn-pikamuodista/>

pyrkimys kohti kokonaisuudessaan suurempaa esteettistä hyvinvointia.⁶⁶ On suhteellisen kiistatonta, että taiteiden esteettistä kokemista voidaan harjaannuttaa ja että ympäristöjen esteettiseen arvostamiseen sisältyy aina jokin tiedollinen horisontti. Myös arkeen liittyviin esteettisiin mieltymyksiin voidaan vaikuttaa myönteisesti vastaavanlaisin keinoin. Estetisoituminen kuvallistumisena ja esteettisten piirteiden tärkeämmäksi tulemisena ovat sellaisenaan suhteellisen neutraali kehityskulku. Estetisoituminen voi kiihtyvän kulutussyklin sijaan ilmetä myös esimerkiksi ihmisiin, luontoon, paikkoihin ja asioihin liittyvänä lisääntyvänä huolenpitona, jolla on esteettiset seurauksensa. Arjen estetiikan kirjoitusten moderni klassikko Pauliina Raution pyykinripustuksen esteettisyyttä käsittelevä artikkeli ilmaisee osaksi myös tällaista suhtautumista (Rautio, 2009). Tässä huomioidun kuluttajuuden näkökulmasta oleellista on muiden arvoalueiden pysyminen edelleen relevantteina. Estetisoitumiskehitys vahvassa mielessä lienee petollinen kehityskulku.

Lopuksi

Olen työssäni pyrkinyt antamaan mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan arjen estetiikasta. Kuva ei ole kaikilta osin tarkka, mutta se sisältää merkittävimmät aiheesta esitetyt huomiot, sekä keskeisimmät kysymyksenasettelut. Akateemisen arjenestetiikka-keskustelun lähtökohta on se, miten käsite ”arki” ymmärretään ja mitä esteettisellä tarkoitetaan arjen yhteydessä. Arki on käsitteenä monimerkityksinen ja sillä on runsas etymologia. Monenlaiset ilmiöt sopivat käsiteltäviksi arkeen kuuluvina. Suomen kielessä ja suomalaisessa kulttuurissa arjella on poikkeuksellisen keskeinen asema. Tämä ehkä osaltaan selittää sitä, miksi suomalaiset estetiikan tutkijat ovat suhteessa lukumääräänsä tuottaneet runsaasti alaan sijoittuvia julkaisuja. Vaikka estetiikasta voidaan erottaa erilaisia alalajeja ja suuntauksia, tutkittavat asiat ovat erilaisista ilmenemismuodoistaan huolimatta yhteisiä. Aiheesta riippumatta esteettinen kokemus ja muut ”esteettinen” sanan kanssa muodostettavat merkitykset ovat keskeisimpiä. Akateemisen estetiikan kokonaisuudessa arjen estetiikka ei ollut syntyessään eikä ole nytkään orpo. Se on korkeintaan erilainen nuori, joka on kuitenkin hyvissä puheväleissä vanhempiensa taideestetiikan ja ympäristöestetiikan kanssa. Tämä vuorovaikutteinen suhde on koko

---

⁶⁶ Engl. *aesthetic welfare*. Mm. Monroe C. Beardsley ja Yrjö Sepänmaa ovat kirjoittaneet aiheesta.

estetiikan kannalta tärkeä. Sen ansiosta perinteisen estetiikan käsitteet ja lähestymistavat tulevat haastetuksi. Arjen estetiikan kannalta suhde on tärkeä, koska estetiikan perinne suojelee vajoamasta epätarkkaan ja yltiörelativistiseen aiheenkäsittelyyn.

Työssä esittelemäni neljä lähtökohtaa arjen estetiikkaan ovat työkalu, jonka avulla edellä mainitsemaani moniäänisyyttä voidaan abstrahoida. Jäsennyksen hyödyllisyys on siinä, miten sen avulla voidaan nähdä erilaiset arki- ja estetiikkakäsitykset. Koko työtäni motivoi tarve hahmottaa selkeästi arjen estetiikan moninaisia kysymyksenasetteluja. Tämä tulee täytetyksi käsiteltäessä lähtökohtia sekä ekspansiivista ja restriktiivistä positiota. Positioiden välinen erimielisyys liittyy kysymykseen siitä, millaisilla metodeilla arjen esteettisiä objekteja tulisi lähestyä. Ekspansiivisen position osalta se tarkoittaa pitäytymistä olemassa olevissa malleissa ja käsitteissä. Restriktiivinen positio suosittaa uudelleen jäsentämään esteettisen kokemuksen arkisuudesta kumpuavien huomioiden perusteella. Yleensä näiden positioiden ajatellaan olevan toistensa ankaria vastakohtia. Ne poissulkevat toisensa ja väittävät, että kaikki millään tavalla merkityksellinen arjen esteettisyys perustuu vain toiseen näistä malleista. Tuttuus ja vieraus voidaan kuitenkin ymmärtää heuristisina käsitteinä, joiden avulla voidaan saada rikkaampi kuva maailmasta (Forsey 2013, 242). Mikä tärkeintä, vain molempia lähestymistapoja käyttämällä voidaan tavoittaa kaikki arjen esteettisyys.⁶⁷ Restriktiivinen muotoilu ei aina esitä, että kaikki esteettisyys mitä arkeen sisältyy, olisi tuttuuden estetiikkaa. Sen sijaan se esittää aina, että tuttuuden estetiikka on arjen estetiikassa tyypillinen osa-alue, joka on taideperustaiseen lähtökohtaan pohjautuen sivuutettu. Sovittelevuuteenkin tähtäävä ekspansiivinen positio voi perustellusti väittää, että esille nousevat ja siten erityiset esteettiset kokemukset ovat kompleksisimpia ja näin myös arvokkaimpia. Samaan aikaan se voi kuitenkin huomioida myös elementaarisempia esteettisiä kokemuksia. Näihin liennytettyihin kantoihin perustuen voidaan muodostaa jatkumo, jolle sijoittuvat kaikki kuviteltavissa olevat esteettiset kokemukset. Toisin kuin usein arkipuheessa, akateemisessa estetiikassa esteettisen ei tulisi olla kunnioitusta ilmaiseva käsite vaan luokitteleva käsite. Negatiiviset, heikot, piilevät ja sekoittuneet esteettiset kokemukset ovat esteettisiä kokemuksia. Samoin esteettisiä kokemuksia ovat

---

⁶⁷ Christopher Dowling ja Dan Eugen Ratiu ovat omista artikkeleistaan edelleen kehittäneet ekspansiiviseen ja restriktiiviseen position rooleja arjen kokonaisuuden kannalta. (Dowling 2010) & (Ratiu 2013).

positiiviset, voimakkaat, ilmiselvät ja itsenäiset esteettiset kokemukset. Arjen estetiikka voi purkaa perinteisesti estetiikassa vallinnutta syrjintää ensiksi mainitun tyyppisiä esteettisiä kokemuksia kohtaan.

Arjen estetiikan kasvusuuntia määrittelevät paitsi nämä edellä mainitut keskeisimmät muotoilut myös sen eri suuntiin aukeavat rajapinnat. Arki on kulttuurinen ilmiö. Samoin kuin muut kulttuurilliset ilmiöt se vaikuttaa muihin ilmiöihin ja ilmiöt vaikuttavat siihen. Akateemisen estetiikan sisällä tapahtuva ajatusten vaihto on yksi arjen estetiikkaan vaikuttava asia, mutta arjen estetiikkaa muokkaa myös arkeen liittyvä kulttuurivaihto. Arjen ja taiteen rinnankäsittelyn yhtenä taustapyrkimyksenä on ollut tämän vuorovaikutteisuuden esittäminen. On tulkinnanvaraista, milloin jotakin asiaa käsitellään irrallaan asiayhteyksistään. Esteettistä tulkintaa edeltää aina kohteen rajaaminen ja abstrahointi. Kun estetiikka monipuolistuu, saattaa se johtaa alan tarpeettomaan pirstaloitumiseen. Kokonaisvaltaisuudella, yhtenäisyydellä ja selkeydellä on oma arvonsa. Yhtenäisyys voidaan saavuttaa väsymättömällä käsitteiden ja niiden suhteiden selkeyttämisellä, mutta myös tekemällä kategorinen valinta, jossa käsitteiden perinteinen käyttö määrittää sen mitä voidaan tutkia. Työssä käsitelty näkemys toiminnallisesta kauneudesta on esimerkki näkemyksestä, jossa ilmiö rajataan teoriasta käsin. Teoriaa ei sovelleta ilmiön ehtoihin perustuen. Malli nostaa esiin kiintoisia piirteitä toiminnallisuuden vaikutuksesta esteettiseen arvostamiseen, mutta tekee samalla tarkasteltavasta asiasta torson. Estetisoitumiskehitys ja kuluttajaposition liittyvät kysymykset ovat ajankohtaisia arjen estetiikan ilmiöitä. Arki muuttuu aina, mutta on vaikea ennustaa miten. Kaikkein keskeisimpien ajasta ja paikasta riippumattomien arjen estetiikan näkemysten lisäksi on tärkeää, että arjen estetiikan keskustelussa voidaan huomioida ajankohtaiset ilmiöt.

Taidekritiikin kysymykset ovat keskeinen ja perinteikäs osa akateemista estetiikkaa. Kuvailun ja tulkinnan lisäksi kritiikissä on keskeistä sen arvioiva ja arvottava ulottuvuus. Ympäristöestetiikan kontekstissa on esitetty, että esteetikko voi toimia ympäristöjen ja niiden kehittämisen kriitikkona. Ympäristökritiikkiä voi toki kirjoittaa myös monesta muusta ammatillisesta positiosta käsin. Esteetikon näkökulma on kuitenkin taustaansa perustuen ainutlaatuinen. Kuten tässäkin työssä on tullut ilmi, estetiikan käsitteistö ja teoriat antavat suuret vapaudet käsittelylle. Arjen on mahdollista olla estetiikan kolmas ja vaikuttavuudeltaan merkittävä kritiikin alue. Yrjö Sepänmaa on

puhunut esteetikon kaksialueisen tehtävän puolesta. Siinä teoreettisen lähestymistavan rinnalla on soveltava lähestymistapa. Ensimmäisen näistä toteutuu kirjoittamalla ja julkaisemalla, ja siihen sisältyy esteettisten käytänteiden näkyväksi tekeminen niitä arvioimalla, analysoimalla ja loogiset epäjohdonmukaisuudet purkamalla. Toinen lähestymistapa on toimia kauneuden asiantuntijana⁶⁸ keskustelelevassa yhteydessä yksilöiden ja instituutioiden kanssa. Tähän asiantuntijuuteen sisältyy ajatus, että esteetikolla on kokemuksia ja tietoa kauneudesta ja kyky puhua asioista hyvin laajasti tuosta tiedollisesta horisontista käsin. (Sepänmaa 2010, 404.) Tällaisen akateemisen estetiikan sisäisen todellisuuden ulkopuolelle paikantuva arjen kritiikki voi parhaimmillaan tarjota suuren joukon yleisesti merkityksellisiä erotteluita, huomiota ja tulkintoja. Palatakseni vielä työn viimeisessä alaluvussa käsittelemääni vihreään estetiikkaan arjen kritiikki -näkökulmaan perustuen, haluan korostaa, että on tärkeää tehdä erottelu käytännöllisiin asioihin kohdistuvan kritiikin, teorioihin ja jäsennyksiin liittyvän kritiikin ja metakritiikin välillä. Sille ei ole estettä, että estetiikasta käsin esitettäisiin kriittisiä puheenvuoroja esimerkiksi ympäristön tilaan liittyen. Samaan aikaan estetiikan ensisijaisimman ja keskeisimmän roolin tulisi edelleen olla käsitteiden määrittelyn, kokemusten luonnehdintojen ja arvostusten tulkitsemisen kaltaisissa toiminnoissa.

Arjen estetiikka on lyhyen olemassaolonsa aikana edistynyt merkittävästi. Kehitys ei ole ollut vain määrällistä eli miten pelottomasti ja luovasti arjen estetiikkaan on sisällytetty uusia ilmiöitä vaan myös laadullista, siinä miten sille ovat muodostuneet omanlaisensa tutkimusongelmat ja tyypilliset näkökannat. Nyt ja tulevaisuudessa arjen estetiikalla on suuri kehityspotentiaali. Mahdolliset edistysaskeleet tulevat liittymään ainakin alan teoreettisen viitekehyksen selkeytymiseen, täysin uudenlaisten arjen ilmiöiden huomioimiseen nopeasti muuttuvassa maailmassa ja arjen estetiikan vaikuttavuuden varmistamiseen suhteessa muihin tieteisiin.

---

⁶⁸ Kauneuden sijaan voitaisiin yhtä hyvin puhua esteettisyydestä. Sepänmaa käyttää käsitettä kauneuden asiantuntija. Engl. *expert in beauty*.

Lähteet

- Adorno, Theodor W. 1991/2001. On the Fetish Character in Music and the Regression of Listening. Teoksessa J.M. Bernstein (toim.): *Adorno, The Culture Industry: selected essays on mass culture*, 29–60. London & New York: Routledge.
- Berleant, Arnold 2005. Ideas for a Social Aesthetic. Teoksessa Andrew Light & Jonathan Smith (toim.): *The Aesthetics of Everyday Life*, 23–38. New York: Columbia University Press.
- Carlson, Allen 2014. Ten Steps in the Development of Western Environmental Aesthetics. Teoksessa Martin Drenthen & Jozsef Keulartz (toim.): *Environmental Aesthetics: Crossing Divides and Breaking Ground*, 13–24. New York: Fordham University Press.
- Carlson, Allen 2015. Environmental Aesthetics. Edward N. Zalta (toim.): *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring 2015 Edition). URL: <http://plato.stanford.edu/archives/spr2015/entries/environmental-aesthetics/>
- Dewey, John 2010/1934. *Taide kokemuksena*. Suom. Antti Immonen & Jarkko S. Tuusvuori. Tampere: niin&näin.
- Dowling, Christopher 2010. The Aesthetics of Daily Life. *British Journal of Aesthetics*. No. 50:3, 225–242.
- Eaton, Marcia 2003/1998. Fakta ja fiktio luonnon esteettisessä ymmärtämisessä. Suom. Tommi Nuopponen & Marke Ahonen. Teoksessa Sepänmaa, Yrjö et al. (toim.): *Metsään mieleni*, 91–103. Helsinki: Maahenki.
- Forsey, Jane 2013. *The Aesthetics of Design*. Oxford: Oxford University Press.
- Haapala, Arto 1995. Arjen arkisuus ja esteettisyys. Teoksessa Arto Haapala, Martti Honkanen & Veikko Rantala (toim.): *Ympäristö arkkitehtuuri estetiikka* 129–144. Helsinki: Yliopistopaino.
- Haapala, Arto 2005. On the Aesthetics of the Everyday: Familiarity, Strangeness, and the Meaning of Place. Teoksessa Andrew Light & Jonathan Smith (toim.): *The Aesthetics of Everyday Life*, 39–55. New York: Columbia University Press.
- Hammermeister, Kai 2002. *The German Aesthetic Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hepburn, Ronald 1994/1966. Nykyajan estetiikka ja luonnonkauneuden laiminlyönti Suom. Leevi Lehto. Teoksessa Sepänmaa, Yrjö (toim.): *Alligaattorin hymy: Ympäristöestetiikan uusi aalto* 19–40. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Irvin, Sherri 2009. Aesthetics of the Everyday. Teoksessa Stephen Davies et al. (toim.): *A Companion to Aesthetics*, 136–139. Chichester; Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Korsmeyer, Carolyn 1999. *Making Sense of Taste: Food and Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press. Korsmeyer, Carolyn 2008. Taste, Food and the Limits of Pleasure. Teoksessa Richard Shusterman & Adele Tomlin (toim.): *Aesthetic Experience*, 127–142. New York: Routledge.

Kupfer, Joseph 1983. *Experience as Art: Aesthetics in Everyday Life*. Albany: State University of New York Press.

Laitinen, Liisa 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra. URL: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-terveysvaikutuksiin/>

Leddy, Thomas 1995. Everyday Surface Aesthetic Qualities: “Neat,” “Messy,” “Clean,” “Dirty”. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*. No. 53:3, 259–268.

Leddy, Thomas 2005. The Nature of Everyday Aesthetics. Teoksessa Andrew Light & Jonathan Smith (toim.): *The Aesthetics of Everyday Life*, 3–22. New York: Columbia University Press.

Leddy, Thomas 2012. *The Extraordinary in the Ordinary. The Aesthetics of Everyday Life*. Ontario: Broadview Press.

Leddy, Thomas 2015. Experience of Awe: An Expansive Approach to Everyday Aesthetics. *Contemporary Aesthetics* No. 13.

Maskit, Jonathan 2011. The Aesthetics of Elsewhere: An Environmentalist Everyday Aesthetics. *Aesthetic Pathways*. Vol. 1, No. 2, 92–107.

Melchionne, Kevin 2013. The Definition of Everyday Aesthetics. *Contemporary Aesthetics* No. 11.

Naukkarinen, Ossi 2005. Taiteistumisen muodot. Teoksessa Yrjänä Levanto, Ossi Naukkarinen & Susann Vihma (toim.): *Taiteistuminen*, 8–36. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Naukkarinen, Ossi 2011. *Arjen estetiikka*. Helsinki: Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu.

Naukkarinen, Ossi 2013. What is ‘Everyday’ in Everyday Aesthetics? *Contemporary Aesthetics* No. 11.

Naukkarinen, Ossi & Vasquez, Raine 2017. Creating and Experiencing the Everyday Through Daily-life. Teoksessa Carsten Friberg & Raine Vasquez (toim.): *Experiencing the Everyday*, 166–189. København: NSU Press & Nordiskt Sommaruniversitet.

- Parsons, Glenn & Carlson, Allen 2008. *Functional Beauty*. Oxford: Clarendon Press.
- Puolakka, Kalle 2014. Dewey and Everyday Aesthetics – A New Look. *Contemporary Aesthetics* No. 12.
- Ratiu, Dan Eugen 2013. Remapping the Realm of Aesthetics: On Recent Controversies about the Aesthetic and the Aesthetic Experience in Everyday Life. *Estetika: The Central European Journal of Aesthetics* No. 50, 3–26.
- Rautio, Pauliina 2009. On Hanging Laundry: the Place of Beauty in Managing Everyday Life. *Contemporary Aesthetics* No. 7.
- Ryynänen, Max 2005. Nobrow. Teoksessa Yrjänä Levanto, Ossi Naukkarinen & Susann Vihma (toim.): *Taiteistuminen* 154–175. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.
- Saito, Yuriko 2007. *Everyday Aesthetics*. Oxford: Oxford University Press.
- Saito, Yuriko 2011. The Power of the Aesthetic. *Aesthetic Pathways*. Vol. 1, No. 2, 11–25.
- Saito, Yuriko 2014. Future Directions for Environmental Aesthetics. Teoksessa Martin Drenthen & Jozsef Keulartz (toim.): *Environmental Aesthetics: Crossing Divides and Breaking Ground*, 25–40. New York: Fordham University Press.
- Saito, Yuriko 2015. Aesthetics of the Everyday. Edward N. Zalta (toim.) *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Winter 2015 edition). URL: <http://plato.stanford.edu/archives/win2015/entries/aesthetics-of-everyday/>.
- Sartwell, Crispin 2003. Aesthetics of the Everyday. Teoksessa Jerrold Levinson (toim.): *The Oxford Handbook of Aesthetics*, 761–770. New York: Oxford University Press.
- Schulze, Gerhard 1992. *Die Erlebnisgesellschaft. Kultursoziologie der Gegenwart*. Frankfurt & New York: Campus Verlag.
- Sepänmaa, Yrjö 2010. From Theoretical to Applied Environmental Aesthetics: Academic Aesthetics Meets Real-World Demands. *Environmental Values* Vol. 19, No. 3, 393–405.
- Shusterman, Richard 2000/1992. *Pragmatist Aesthetics: Living Beauty, Rethinking Art*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Shusterman, Richard 2012a. Paluu tulevaisuuteen – estetiikka tänään. Suom. Petteri Kummala, Kalle Puolakka & Jani Vanhala. *Synteesi* No. 3, 3–17.
- Shusterman, Richard 2012b. *Thinking through the Body: Essays in Somaesthetics*. New York: Cambridge University Press.
- Welsch, Wolfgang 1997. *Undoing Aesthetics*. London: Sage Publications Ltd.